

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KùLTÜR
VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Görüşülen kişinin adı, soyadı/ Hasan Köse.

Doğum yeri, tarihi/ Malatya Akçadağ/ Ören Köyü.

Resmi doğum tarihi. 1 Mart 1957

Cinsiyeti /Erkek

Kardeş sayısı/ toplam beş.

Tahsil durumunuz/ Ortaokul ikide terk.

Medeni durumunuz? / Evli.

Çocuk sayısı / iki.

Anadiliniz? / Türkçe.

Bildiğiniz başka diller? /Almanca.

Mesleğiniz? /İşçi emeklisi.

Harekette yer aldığı dönem/1975 sonundan 1982'ye kadar.

Görüşme Mekânı/ kendi evinizdesiniz.

Kayıt süresi / 2 saat 38 dakika

Kayıtta Ali Kemal Fırat bulunmakta.

Deşifre yapan kişi / İlyas Yer

Görüşme Tarihi / 14 Ağustos 2025

Kısaltmalar/ Hasan Köse (H.K), Ali Kemal FIRAT (K.F), İlyas Yer (İ.Y)

İ.Y.: Hasan arkadaş, bu görüşmeyi kayıt altına alacağız.

Resmiyet açısından onay vermeniz gerekiyor.

Bu görüşmeyi kayıt altına almamıza izin veriyor musunuz?

H.K.: Evet.

İ.Y.: Teşekkür ediyorum.

İ.Y.: Diğer resmî belgeleri göndereceğim, onları imzalamanız gerekiyor.

Hasan Köse: İnternette görmüştüm evet. Gördüm. Okey.

Ben kendi evimde online olarak ZOOM üzerinden bu programı gerçekleştiriyorum.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Hasan Ali Köse Hamburg'da kendi evinde bulunmakta. Yine online olarak bu programa katılmaktadır.

İki bin on altı yılından bu yana Onur Vakfı'nın sözlü tarih çalışmaları kapsamında bu görüşmeyi gerçekleştiriyoruz.

Dönemin tanıklarından bugün Hasan Köse ile sözlü tarih çalışmaları kapsamında bu görüşmeyi yapacağız.

İ.Y.: Teşekkür ediyorum. Şimdi Türkiye'de sözlü tarih çalışmaları çok uzun bir dönemi kapsamıyor, uzun bir geçmişi bulunmuyor. Daha çok on iki Eylül'den sonra on iki Eylül bir dönüm noktası oldu. Türkiye Sosyalist Hareketi açısından da öyle. Bunu sanırım daha önceden TKP'liler başladılar. Hafızam beni yanıltmıyorsa. Sonra giderek Dev yol şimdi de işte Partizan geleneği olarak adlandırılan ya da Kaypakkaya'ya geleneği de diyebiliriz. Öyle de olabilir adlandırma.

İki bin on altıdan bu yana bu sözlü tarih çalışmaları kapsamında dönemin tanıklarıyla bu görüşmeleri yapma çabası içerisindeyiz. Sanırım gelecek kuşaklara, Uluslararası Komünist Hareket'e, Türkiye Sosyalist Hareketi'ne ve geleceğin akademisyenlerine, bu meselelerle ilgilenenlere önemli bir bellek bırakmış olacağız. Tarihi görevlerimizden birini aslında yerine getirmeye çalışıyoruz biz. Siz de kırmadınız, geldiniz, çok çok teşekkür ediyorum. İlk giriş olması açısından kısa ve özlü bir şekilde Hasan Köse kimdir? Hangi ortamda dünya geldi? Doğduğu coğrafya ve tahsil durumunu ayrıca aile ortamını, özlü bir şekilde bize aktarabilir mi?

Buyurun. Sözü size bırakayım.

H.K.: Özet olarak şöyle diyeyim işte Ören dediğimiz Belde de doğdum. Ören 1967 de belediye başkanlığı kazanan büyük bir köydür. Tümöyle Alevi inancına mensup insanların oturduğu, yaşadığı ve Camisi olmayan istisnai köylerden biridir. Yani Cami bulunmazdı. Devletin birkaç defa yapma talebine rağmen köylüler bundan yana tavır almadılar. Ters yönden tavır aldılar. Ortaokul talebinde bulundular ve ortaokul daha sonra yapıldı.

Şimdi ben yoksul bir ailenin çocuğuyum. İki numara ya da ölen bir kardeşimi de sayarsak, üçüncü numarayım ben. Yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldim. İşte babam çobanlık da yaptı. Yani köyün en fakir ailelerinden birisiydik, çok az bir bahçetarlamız vardı onunla uğraşıldı. Babam tarla işi yanında çobanlık, ırgatlık, Adana'ya pamuk toplamaya giderdi, Ankara'ya işçiliğe giderdi.

Okuma merakı hem köyümüzde hem de çevre köylerde çok yaygındı. Devrimci fikirlerin çok hızlı bir şekilde geliştiği ve yaygınlaştığı alanlardan birisiydi burası. Örneğin Vahap Erdoğan mesela Kürecik'in Keller Köyü'ndendir. Biz de aslında belli bir süre Keller de kalmışız. Ondan sonra Hacı Tonak hemen bizim köyün yanı başındadır. Teslim Töre hemen üç kilometre aşağıdadır. İşte Süleyman Kırteke, Hasan Kırteke, Seyhan Erdoğan ve daha başka sayılabilecek birçok sol sosyalist insanların bulunduğu bir mekân. Ve özellikle THKO'nun dağ kadrosuna da büyük ölçüde ev sahipliği yapan bir yer buralar.

İlkokulu köyde bitirdim. Doğal olarak daha, Ortaokul yıllarında solcu olduk yani. Çünkü çevremizde herkes sosyalizm, sol, bilmem ne üzerine konuşuyordu. Biz de bunlardan etkilendik. Ortaokul birinci sınıf ya da ikinci sınıfta biz artık kendimizi devrimci falan olarak niteliyorduk. İşte böyle bir çevre, böyle bir şey.

İ.Y.: Evet. Şimdi Malatya olunca tabii şöyle bir soru yöneltmeden geçmek istemiyorum yani. O çok önceki tarihleri açısından oraya çok girmeden en az Yavuz'dan sonraki dönemi aldığımızda yaşanan bu toplum Kızılbaş Alevi-Bektaşî olarak adlandırılan bugün doğrudan Alevi olarak adlandırılan bu toplum çok ciddi kıyamlardan geçmiştir. Büyük kıyamlar yaşamış. Bin dokuz yüz seksen öncesi hatta altmış sekiz kuşağının da o bölgedeki insanların buradan da gelerek son derece çok erken sosyalist fikirlerde buluştuğunu görüyoruz.

Alevi kimliğinin bunun üzerinde bir rolü bir etkisi var mı sizce?

H.K.: Var. Yani büyük etkisi var. Şimdi mesela Ören daha çok Türkmen Alevilerinin kurduğu bir köy. Yani tarihçesine baktığımızda Kürt kökenli insanların da ya da Kürtlerin de daha sonra gelip yerleştiği bir mekân. Şöyle diyebiliriz yani hemen her evde bir Kürt gelin vardı. Mesela yanı başındaki işte kürecik, daha çok Alevi Kürtlerden oluşan bir yerleşim alanıdır ve bunlarla çok rahat bir şekilde kız alıp veriyorlardı. Aralarında, sen Türk'sün ben Kürt'üm falan diye bir ayrım yoktu. Çünkü Alevi olmaları onları birleştirici esas etkendi. Buluştukları ortak nokta, ortak yaşam Alevi inancıydı. Çünkü Osmanlı tarihinden bu yana bu insanlar bir zulüm altında yaşamışlar. Eee bunun getirdiği sonuçlar diyelim siyasi sonuçlar da olacaktı. Mesela en basiti kendilerini topluma kabul ettirmek için özellikle Cumhuriyet döneminde okuma yazmaya büyük önem vermeleri. Yani biz ancak toplumda bu şekilde yer edinebiliriz, fikri çok yaygındı. Kız çocuklarının okula gönderilmesine özel bir önem verilirdi. Mesela benim babamın amcası oğlu Vahap Dede hem dedelik yapardı hem de kız çocukların okula gönderilmesi için adeta çırpınırdı. Kız çocuklarının hiç olmazsa ilkokulu okumaları bizim kuşak öncesi başlamıştı ve giderek yaygınlaştı. Elbette tüm bunlar doğrudan Alevi Felsefesi ile bağlantılı olan şeylerdi. Ve bu durumda doğal olarak yöre halkı, kendini, solda sosyalistlerin safında buldu.

Yanı başımızda Sunni Kürtlerden oluşan Kürne vardı. Onlarla ilişkilerimiz sıfıra yakındı. Böyle bir toplumsal olgu vardı ve bunu başka türlü gösteremeyiz. Neyse öyle diyeceğiz. Evet. Doğrudur, yanlıştır ayrı bir şey.

İ.Y.: Buradan bir soru yöneltecektim. Siz kendi cevabı içerisinde açıkladığınız için yeniden soru yöneltmem gerekmez oldu. Yani Kürtler de evlilik ilişkisine ilişkin aslında bahsettiğiniz Türkçe konuşan ve Kürtçe konuşan Alevi topluluğunun birbiriyle olan öteden beri ilişkisinden ve evlilik ilişkisinden bahsetmek istediniz. Bunu böyle anlattınız. Biz de bunu böyle anladık.

Yoksa doğrudan diğer Sünni kökenli olan Kürtlerle doğrudan böyle bir ilişkinin olmadığını evlilik ilişkisinde bulunmadığını çok istisnadır yani. Çok çok istisna ifade ettiniz. Teşekkür ediyorum.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Bunu zaten bir sosyolojik durumun anlaşılabilmesi açısından böyle bir soru yönelttim. Bir de akademisyenler açısından bu durum önemlidir. Gelenekte yer almış kimseler hangi kökenden geliyorlar?

Hangi etnik gruptan kimseler bulunuyorlar. Çünkü Türkiye'de/ Kürdistan da yaşamış olduğumuz coğrafyada farklı uluslar, farklı kimlikler bulunmakta. Bu durumun açığa çıkması açısından da böyle bir soru yöneltme ihtiyacı duydum. Takdir edersiniz ki bu gelenekte bu süreci yaşadı. Uzun yıllar hiç kimse kendi arkadaşının ismini dahi sormadı. Hangi kökenden geldiklerini sormadı. Öğrenme ihtiyacı duymadı. Zaten böyle bir sorgunun peşinde de değillerdi. Çünkü idealleri farklıydı. Aslında bizim açımızdan belki de en güzel ideallerdi. Evet. Hala ben kendi adıma öyle düşünüyorum işin doğrusu.

Evet. Şimdi Hasan arkadaş genç yaşlarda devrimci fikirlerle tanıştığınızı biliyoruz. Bu gelenek açısından da aslında Kaypakaya'nın fikirlerinin yeşerdiği bir coğrafya sizin bölgeniz Malatya, Kürecik, Nurhaklar yani demin de ifade ettiniz. Altmış sekiz kuşağının önemli insanların gelip köylerde buluştuğu toplumla ilişki kurduğu böyle bir yerden bahsediyoruz. Sizin sol sosyalist hareketle bu alandaki ilk ilişkiniz nasıl oldu? İster Kaypakaya hareketi olsun, bu gelenekteki kadrolarla olsun, isterse THKO, daha çok da Nurhaklar'da Sinan Cemgiller bulundu o dönem. Yakın tanıkları en az bunu yakın bilenlerdensiniz. Çocukluk evresinde de olsanız o gençlik döneminde sizin üzerinizdeki etkisi nasıl oldu? Sizin temasınız nasıl oldu? Bu sosyalist kadrolarla bunu bize aktarabilir misiniz?

H.K.: Şöyle diyeyim ben. Ortaokul ikideyken bu Kürecik'te öldürülen muhtar olayını biz okuldayken duyduk. Yani Mustafa Mordeniz'in öldürülmesi olayını. Çevrede böyle böyle devrimciler bir tane muhtarı cezalandırmışlar diye bir söylenti dolaşıyordu. Muhtarı benim küçük amcam tanıyordu, yaylada koyun- kuzu yaylarken veya bir başka sebeple tanışmışlardı. Muhtarın öldürülmesi olayı üzerine, Malatya 2. Ordu karargahında çok sayıda askeri cemse dolusu asker, başta Kürecik olmak üzere Alevi köylere baskına geldiler.

Okulda Çimişli arkadaşım A.K. ile, cam kenarında oturuyorduk. Okul ana yol üzeri olduğu için gelen askeri cemseleri tek tek saydık, tamı tamına 42 adetti.

Akçadağ ilçesinde şöyle bir durum vardı. Akçadağ'daki ortaokula gelen çocukların önemli bir kısmı çevre köylerden gelenlerdi. İşte bizim gibi Ören'den kalkıp oraya gidenler Kürecik'te gelenler. Alevi Türk ve Kürt köylerinde gelenler kendi aralarında bir blok oluşturuyorlardı doğal olarak. Yani savunma iç gücüsüyle birlik halinde hareket ediyorlardı. Akçadağ'ın yerlileri ise kendi aralarında bir blok oluşturmuşlardı. Bu iki blok dışında, bir de memur çocukları vardı ve bunlar iki arada bir derede kalan çocuklardı. Bunların için de bize daha yakın durmaya çalışan çocuklar da vardı. Bir sabah bunlardan biri koşa koşa yanımıza geldi ve “duydunuz mu, anarşistler dağ köylerinin birinde bir muhtarı öldürmüşler” dedi. Biz ve dolayısıyla ben, bu şekilde olaydan haberdar olmuşuk.

Tabii olay sonrası, Ören de dahil olmak üzere pek çok köyde askeri karakollar kuruldu. Jandarmalar uzun süre köyleri aradılar, taradılar ve bu arada çok sayıda silaha da el koydular. Cezalandırma eylemi bölgede çok büyük bir etki yaratmıştı. Hemen herkes bu

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

eylemin bizim o bölgede üstlenmiş bulunan THKO militanları tarafından yapıldığını düşünüyorlardı, ben de böyle düşünüyordum.

Ben İbrahim'in isminden yurtdışında 1975'te haberdar oldum. Yani İbrahim Kaypakaya'nın varlığından haberdar oldum ve bu eylemin de İbrahim Kaypakaya ve arkadaşlar tarafında yapıldığını öğrenmiş oldum. Ya böyle bir sürecimiz oldu.

Bu bakımdan 1975 yılına kadar, yani arkadaşlarla tanıştığım ana kadar ki dönemde, benim de bir sempatizan olarak yerim daha çok Denizlerin, THKO'nun ve çevresindeki insanların yanındı. Çünkü bizim o yörede esas etkin olan bu siyasi yapıydı. Daha sonra belki bunu da biraz konuşuruz. Çünkü sonraki yıllarda her izine gittiğimde bu arkadaşlar benim etrafımı böyle bir kuşatıyorlardı. Hani derler ya o kadar kalabalığın içinde neredeyse yolunu kaybetmişlerden biriydim ben. Uzun bir dönem Ören de Partizan taraftarı yoktu. Ama yurtdışında çok sayıda Partizan taraftarı olan köylülerimiz vardı.

İ.Y.: Bir durumu öğrenmek istiyorum. O tarihte bu muhtarın öldürülmesi olayında genel olarak öğrencilerin ötesinde çevre köylerde nasıl yankılandı? Olumlu bir tepki olarak karşılandı mı? Yani toplum bunu nasıl algıladı bu durumu?

H.K.: Toplum da olumlu bir etki yaratmıştı. Ben mesela küçük amcam ile konuştum çünkü o bir parça Kürtçe biliyordu. Yani kürecikle çok içli dışlıydı. Bu nedenle onun kulağına bazı haberler fısıltı yoluyla ulaşmıştı.

Amcam dedi ki, “kör olasıca, çocukları ihbar etmiş, şimdi de cezasını buldu.” Yani Sinan'ları ihbar ettiğini söylüyordu. Okur yazar olmayan amcam böyle düşünüyordu. Yaylada Mustafa Mordeniz ile koyun, kuzu gütmüşler ya da kendisi onun köyüne gitmiş gelmiş tanıyor da. Yani toplum cezalandırma eylemini benimsemişti aslında. Muhtarın gerçekten ispiyoncu olup olmadığı ayrı bir mesele, bundan bağımsız olarak denebilir ki, yöre halkı ihbarcılığa karşı bu eyleme sempati duymuştur. O dönemle ilgili olarak, Mustafa Yalçın'ın ondan sonra Aydın Çubukçu 'nun şunun bunun anıları vardır. Onlar da bu yöredeki durumu anlatıyorlar. Örneğin Ören de birçok insanın o dönemde gönüllü olarak dağa yemek taşıdığını bizler sonradan öğrendik.

Böyle bir çevreydi ve eylem çok olumlu bir yankı yaratmıştı. Özetle öyle diyelim.

İ.Y.: Bunu belirtmeniz iyi oldu çünkü doğrudan amcanız üzerinden de bunu aktarmanız iyi oldu. Birinci derecede arkadaşı bu cümleleri kurdu diyorsunuz.

H.K.: Tabii tabii küçük amcam tanıyordu muhtarı.

İ.Y.: Yurt dışına çıkışınız. Yurt dışına nasıl çıktınız? Hangi gerekçelerle yurt dışına geldiniz? İlk gelir gelmez nereye yerleştiniz?

H.K.: Evet. Ya yurt dışına ekonomik sebeplerle geldim ben. Aslında okulda başarılı biriydim. Yani fena değildim. Hani süper değildim ama vasat da değildim. Öyle diyelim. Şimdi o dönemde biliyorsunuz bu Avrupa'ya işte Almanya'ya işçilerin akını falan vardı. Benim küçük dayı altmış dokuzda gelmişti buraya. Ahmet dayım daha sonra annemi getirdi.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Bir bakıma şöyle bir tercihte bulundu. Kardeşleri içerisinde kız kardeşleri içerisinde en yoksulu kim ise öncelikle onu yanına aldı. Annemi o noktada tercih etti. Babam da buna pek razı değildi.

Benim doğum tarihim başından itibaren sorunluydu. Daha doğrusu hiçbir kardeşimin doğum tarihi doğru yazılmamıştı. Benimki ise, 1955 olarak yazılmıştı, bu tarih ablamın doğum tarihiydi. Şimdi elli beşli olunca ben Almanya'ya yani annemin yanına gelebilmeye hak kazandım ve öyle geldim. İşçi olarak geldim. Daha doğrusu Hamburg'a geldim ve işçi olarak kabul ettiler beni. Çünkü o dönemde işçilere ihtiyaç vardı. Benim buraya gelişim epeyce sürdü. Çok karışık bir olay. Asıl sebep şey ekonomik sebepti. Babamın planı da beni gönderip anamı yeniden memlekete dönmeye ikna etmektir. Nitekim öyle de oldu. Ben geldim dayımların yanında kaldım. Annem tekrar döndü. Babam ablamı göndermek istemedi, piyango bana vurdu. Böyle bir şey.

Yani Anadolu'da çok kişinin başından geçen hikaye bizim de başımızda geçti. İlk yerleştiğim yer Hamburg'du. Hamburg'a geldim. Dayımın yanında kalıyordum ve burada arkadaşlarla tanıştım.

Şimdi bu tanışma faslına geçmeden önce, bir iki noktaya daha değinmek istiyorum. O dönem de tabii ki fıkırsel olarak devrimci şeye sempati duyuyorduk ama devrimcilik nedir, ne değildir, haberimiz yoktu. Yani sadece kulaktan dolma bir şeyleri biliyoruz. Hepsi o. Kitap da okumamışız. Yani ortaokul döneminde de ders kitabı dışında hiçbir kitap okumuş değildim.

Hamburg'a geldiğimde babamın amcazade çocuklarında öğretmen biriyle, yani Mehmet amcayla tanıştım. Mehmet amca, Kürecik- Keller köyünde kalıyor ve yaşıyordu. Bizimkiler ise Ören'e göçmüşlerdi. Yani aynı sülalenin iki parçası idiler. Burada M.K.nun evinde ilk defa kitap gördüm. Bu beni çok etkiledi, çünkü burada yaşayan yani Almanya'da yaşayan işçilerin evinde hiç kitap yoktu. İşte Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Mahmut Makal..... Çok ilgimi çekti. O da bana dedi ki "...gel oğlum seninle bir anlaşma yapalım, her hafta bir kitap al, onu oku ve geri getir, bir başka kitap al götür". Böyle bir anlaşma yaptık. Ve ben M. amcanın kitaplarından büyük bir kısmını bu yöntemle okudum. Eee tabii bu yolla okuma alışkanlığım gelişti. Zihinsel gelişmemde etkili olan ikinci bir kişi ise Şubat 1969 kanlı pazar olayına İstanbul'da katılmış olan O. abi oldu. O. abi, kanlı Pazar olayını dayımlarda bize uzun uzun anlattı. Kendisi olay sonrası öğrenci olarak yurt dışına kaçmış ve Bremen tarafına yerleşmiş. Bize üç dört saat kanlı pazar olayını filan anlattı. Yani ben kanlı pazar nedir? Üzerine tek satır okumadan O. abinin anlatımıyla öğrenmiş oldum.

Bu gelişmeler beni oldukça etkilemişti. Ve ben böyle sağda solda birilerini bulayım diye ararken, 1975 in, bir Mayıs'ında tesadüfen bizim İbo'cu arkadaşlarla tanıştım. Tabii o zaman Almanya'da sol çok güçlüydü. Yani Alman solu çok güçlüydü. Sendikalar çok güçlüydü. Yani DGB'si, IGM sendikası çok güçlülerdi ve bir Mayıs kutlamalarına on binlerce insan katılırdı öyle. Ve katılanların da büyük kesimi işçilerden oluşuyordu.

Bir Mayıs yürüyüşü çok kalabalıktı ve ben de tesadüfen yürüyüşe denk gelmiştim. Büyük bir merak ve heyecanla kaldırım da yürüyüşü izliyordum. Bir ara kulağıma "Tek Yol

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Devrim“ diye bir slogan geldi. Duydum. Allah Allah kim bunlar falan? Bir baktım böyle on oniki kadar kara kafa yürüyüş kortejinin orta yerlerinde bir yerlerde bağırıyolar. Tek Yol Devrim falan diye ben de böyle gayri ihtiyari olarak onlara doğru ilerledim. Beni görünce onlar da beni yanlarına çağırdılar gittim ve katıldım. Böylece tanıştık.

Arkadaşlar, meğerse bizim arkadaşlarımız. Yani İbrahim Kaypakkaya çevresi. Tabi bunu sonraları öğrenmiştim. O zamanlar evlerde telefon yok. Arabada yok ya da Ehliyeti ve arabası olan insan çok az. Bu nedenle yeniden buluşma ve ilişki kurmak bir hayli zahmetli bir işti. Yine de adres alışverişi falan yaptık. Arkadaşlar dediler ki, “biz sana uğrarız” Benimle ilgilenen arkadaş da çok gençti. Yani benden daha genç biri. Ben o zaman on yedi yaşına merdiven dayamışım, genç arkadaş ise on altı yaşında falan biri. Adres aldık, verdik. Daha doğrusu o benim adresimi yazdı. Eee ben gittim, bekliyorum, bekliyorum. Arada üç ay falan geçti. Gelen giden yok. Ya ben bu arkadaşlarla nasıl yeniden temas kuracağım diye sağa, sola bakıyorum kimseyi bulamıyorum.

Ahmet dayım da şey, boş değil. Yani o da illa bunları bulalım falan diye uğraşıyor, adamcağız büyük bir çaba içerisinde. Derken bir baktık işte üç ay falan sonra genç arkadaş geldi. Böylece tekrar bir bağ kurduk. Adı M. idi. M. sempatik, çocuksu ve çok heyecanlıydı. Bizim Malatya lı olduğumuzu öğrenince, başladı bize İbrahim Kaypakkaya yı anlatmaya. Konuşmasına İbrahim ile başladı, İbrahim ile bitirdi. Muhtar olayını ve Diyarbakir zindanında İbrahim in nasıl öldürüldüğüne kadar çok şey anlattı. Anlatılanların bir kısmı bana yabancı değildi, ancak işkence ile öldürülme ve daha da önemlisi İbrahim Kaypakkaya diye devrimci bir önderin varlığını ilk defa duymuştum. Duyduklarım karşısında çok sarsılmıştım.

M., Denizlili, Türk ve sunni kökenli bir ailenin çocuğuydu ve Hamburg da liseye gidiyordu. Tabi bu bilgileri sonradan öğrenmiştim. Bana bir adres verdi. Bizi bu adreste bulabilirsiniz dedi. Adres “Türk Danış” ın yeri idi. İşte o zamanlar Türkiye’li işçilerin danıştığı bir yer. Yani hem hukuksal olarak hem şu bu açıdan insanlara yardımcı olan bir kurumdu.

M. arkadaş Gerçek Gazetesini getirmişti, giderken “...istersen seninle buluşalım ve Gazete satışı yapalım” dedi. Tamam dedim, bir randavu belirledik. Ben belirlenen günde sabahın beşinde kalkıp buluşma yerine gittim ve beklemeye başladım, yarım saatten fazla bekledim gelen giden yok. Mustafa beni “eğer gelmezsem, fazla bekleme ve buluşma alanında uzaklaş” diye tembihlemişti. Sonuçta o gün buluşma olmamış ve ben eli boş eve dönmüştüm. Neyse daha sonraki buluşmamızda bir yanlış anlaşılma olduğunu gördüm. Ben sabah beşte buluşma yerine gitmiştim, meğerse akşam saat beşte buluşalım denmişti. Böyle bir yanlış anlaşılma üzerine yine bir iki ayımız daha gitmişti.

Sonunda işte Ağustos ya da Eylül, o civarlarda esas olarak düzenli bir kondağımız kurulmuş oldu. Böylece O.U. ve daha başka arkadaşlarla tanışmış oldum. Ancak O.U.’dan önce burada Hamburg’da yani muhakkak anmam gereken iki üç arkadaş daha var. Onları da kısaca anlatmalıyım.

Şimdi Hamburg’un şöyle bir özelliği vardı. Hamburg’taki devrimci mücadele yani Kaypakkaya ekibini örgütleyenler genelde Ege kökenli arkadaşlardı. Mesela H. abi diye bir

vardı. İlk defa 1 Mayıs yürüyüşünde görmüştüm bu arkadaş ama kimdir, necidir bilmiyordum. Düzenli ilişkimiz kurulduktan sonra fark ettim ki esas sorumlu bu arkadaştı. H. abi, Uşaklıydı. Ayrıca S. diye bir arkadaş daha vardı. O, halen burada ve ilişkimiz var. Denizlili olan bu arkadaş ATÖF çalışmalarında aktifti. Bizim O.U. ise Amasyalı ve Gürcü kökenli bir arkadaşımızdır. Ondan sonra demin bahsettiğim M. ve Kız kardeşi E. var. Aktif koşturan ilk kız arkadaşlarımızdan, kadın arkadaşlarımızdan biriydi. Ayrıca Balıkesirli U., Ö., R. gibi arkadaşlar da aktif olarak koşturuyorlardı. Bu arkadaşlar da Balıkesir ekibiydi. Kürt kökenli arkadaş yok denecek kadar azdı. Esas olarak Ege ve Marmara bölgesinin insanlarıydı buradaki örgütlenmeyi başlatan ve devam ettirenler.

Hamburg'da, 1975 sonuna doğru bir dernek lokali kiralanmıştı. Çok küçük bir lokaldı. Yani yirmi yirmi beş kişinin ancak oturabileceği bir yerdi. Bodrum kattaki bu küçük büro bundan böyle bizim için buluşma ve mücadeleyi örgütleme merkezi olacaktı. Ancak dernek lokalimiz çok döküktü. Orayı, O.U.'la birlikte bir gece sabaha kadar boyadık ve yapılması gerekenleri yaptık. Dernek Lokali 1976 başında açıldı. Dernek büromuzun açılışıyla birlikte biz bayağı hızlı bir şekilde yeni çevre edinmeye başlamıştık. Bize ulaşamayan çok sayıda devrimci- demokrat insan dernek lokalinin açılışıyla bize ulaşır oldular.

Benim mücadele de aktif olarak yer almam da aslında 1976 başlarından itibaren olmuştur. Ancak bu dönemdeki örgütlülük ve aktiflik sadece dernek düzeyindedir.

İ.Y.: Hamburg Derneği sanırsam ATİF'in ilk kurucu derneklerinden yanılıyorsam düzeltin.

H.K.: Evet kurucu, kurucu derneklerinden biri.

İ.Y.: O zaman şöyle bir soru sorabilir miyim? Bu derneğin ilk kuruluş aşaması, derneğin perspektifi ya da hukuki resmi kuruluş durumu neydi? Derneğin programını, tüzüğünü, işleyişini mümkünse o dönemki yönetim kademesinde yer alan arkadaşları aktarabilir misiniz? Evet biliyorum tabii uzun yıllar geçmiş arada, geriye dönük bunları anımsamak kolay olmayacak.

H.K.: Ya şimdi bu konuda O. da konuşmuş. Sanırım Şükrü'yle yaptığı röportajda epeyce bilgi veriyor. Fakat buna rağmen durumu ben kısaca şöyle özetleyebilirim.

Hamburg'taki derneğin kuruluş süreci çok maceralı ve karmaşıktır. Benden önce yani benim ilişki kurmamda çok çok önce yetmiş dört yılında bir arkadaşımız Neşat Danış Balıkesir'li arkadaşımız bu dernek çalışmalarından dolayı konsolosluk ve MHP'nin ortak saldırısıyla konsolosluk elemanları ve MHP'nin ortak saldırısıyla dövülerek komaya sokulmuş ve bir hafta kadar Hastahane'de yoğun bakımda kalmış, ancak tüm çabalara karşın kurtarılamamış ve ölmüştür. Böylece MHP- Konsolosluk ittifakı tarafından Almanya'da ilk siyasi cinayet gerçekleşmiştir. Neşat arkadaş, Kaypakkaya'cı veya Aydınlıkçı değil, daha çok Mahir yanlısıdır. Zaten o dönemde bizimkiler de henüz Aydınlık'tan kopmuş değiller. Yani Aydınlık döneminde başlayan bir olay. Neşat Danış, Balıkesir'li ve Mahir Çayan taraftarıdır, ama Hamburg'taki devrimci mücadelede çok aktif yer alan koşturan hiçbir grup ayrımı

yapmadan, fraksiyon ayrımı yapmadan herkese el uzatan çok yiğit bir devrimci. Meslek olarak inşaat mühendisliği ya da makine mühendisliği okuyan bir arkadaşımız. Şimdi Hamburg Derneği'nin yani böyle bir geçmişi de var.

Yani bayağı kavgalı, gürültülü bir süreç ve işte bir insanımızın da öldürülmesi sonrasında bizinkiler Aydınlık'tan ayrılıyorlar. Çoğunluk burada Kaypakkaya cephesinde kalıyorlar. Ve bu arkadaşlar dernekleşmeye gidiyorlar. Derneğin 1975 kongresine M. arkadaşın teklifi ve ısrarı üzerine gidip katıldım. Öyle sıradan bir insan olarak kongreyi izledim. Yanılmıyorsam ağustos ayının ortaları veya sonuydu. Bu konuda, Gerçek Gazetesinde haber-bilgi olmalı. Şimdi tam olarak hangi sayıda bunu hatırlamıyorum.

Kongrede İsmail Ak diye bir abimiz, dernek başkanlığına seçildi. Kendisi Adapazar'lı ve Çerkez kökenli olmalı. O.U.'ın çok iyi samimi arkadaşıydı. Kaypakkaya tarafı olduğu söylenemezdi yani Kaypakaya'nın fikirlerinden haberi yoktu. Fakat O.U.'la arkadaşlık bağından falan dolayı olsa gerek gelip derneğe başkan olmuştu.

İkinci dönem dernek başkanımız, Malatyalı H.E. diye bir arkadaşımız olmuştu. Kürt bir arkadaşımızdı. İşte öyle böyle gitti. Üçüncü başkan bir başkasıydı falan. Şimdi tüzük, program meselesi o dönemde bunlara çok da kafa yorulmuyordu. Yani bu tür şeyler ne diyelim? İkinci üçüncü planda kalan şeylerdi. Esas olarak bizim içimizde tüzük program tartışmaları ya da işte kitle derneğin siyaseti ne olmalı? Nasıl bir siyaset izleyelim? Ne yapalım? Nasıl bir tüzük, şu bu? Yetmişyedi de başladı. Yani 1977 yılından itibaren bu konulara daha ciddi olarak kafa yorulmaya başlandı. Elbette, yetmiş yedi öncesi de tüzük, program vardı...

Dediğim gibi, ATİF kurulmadan önce de tüzük, program üzerine birtakım şeyler yazılmış, çizilmişti. Fakat esas derinlemesine bu işe kafa yorma yetmiş yediden itibaren başladı.

İ.Y.: Sanırım ona biraz sonra değilsen daha iyi olur. Şunu sormak istiyorum. Hamburg derneği kurucu derneklerden biri. İlk bir oluşum Hamburg'da. Ayrıca, Hamburg önemli bir Türkiye'li, Kürdistanlı nüfusun da sanırım yoğun olduğu şehirlerden biri. Öğrenci hareketi için de aslında öyle. Türkiyeli öğrencilerin de o tarihte yoğun olarak gelmiş olduğu, okumaya geldikleri bir şehir olması hesabıyla bunu biraz da soruyorum. Bu derneğin ismi neydi? Hamburg'taki derneğin hatırlıyor musunuz?

H.K.: Evet. Hatırlıyorum. Hamburg ve Çevresi Kültür ve Dayanışma Derneği. İlk önce böyle kullanılıyordu. Daha sonra Hamburg ve Çevresi Türkiye'li işçiler Derneği'ne sanırım dönüştürüldü. Bu konuda tam emin değilim yani şeye bakmam lazım o dönemdeki Mücadele gazetelerine falan bakmam lazım.

Derneğimizin ilk yıllarında şöyle bir şey vardı. Onu da belirtmekte yarar var. Bizim arkadaşlarımız kendileri kendi aralarında belli bir politik tercihte bulunsalar da dernek kitlesi, dernek yönetimi, dernek üyeleri çok kozmopolitti. Yani hem siyasi olarak hem etnik olarak sosyal taban olarak çok kozmopoliti. Mesela TKP'li arkadaşlar vardı içimizde. Yani Dev yol

tarafтары olan arkadaşlar vardı. Aydınlığa sempati duyanlar vardı halen. Bütün bunları bir arada tutma becerisi vardı. Çünkü o dönemde böyle fraksiyonlar üstü bir dernek anlayışı hakimdi. Dernek başkanı da dediğim gibi işte böyle siyasi olarak yani Kaypakkaya'cı falan değildi İ. abi. Ama bize de diğer insanlara da çok insani bir biçimde davranırdı. Böyle bir şey vardı. Bu daha sonraki yıllarda ortadan kalktı. Yani her fraksiyonun kendi derneği kuruldu. Bilmem ne biliyorsunuz. Ama ilk başlarında böyle değildi yani. İlk yıllarda çok farklı kesimler vardı. Mesela Kürt kesiminden bu Kemal Burkay filan ekibinden bazı kişiler vardı ve derneğe gelip gidiyorlardı ve hiçbir olumsuzluk olmazdı.

İ.Y.: Evet. Peki bu dönemdeki faaliyetler açısından ne söyleyebilirsiniz? Böyle kozmopolitik bir alanda aslında normalde kitle dernekleri anlayışına uygun geliyor gibi geliyor bana öyle düşünüyorum. Henüz bu dernek yapısının herhangi bir fraksiyonun bürosuna dönüşmediği bir süreçten bahsediyoruz. Bu dönemdeki derneğin faaliyetlerini hatırlıyor musunuz? Ya da aktarabilir misiniz? Verimlilik açısından da yani kitleye ulaşma açısından daha çok bu dernek neler yapıyordu? Ya da şöyle diyelim. Alman işçi sınıfıyla diyalogu var mıydı? Böyle bir diyalog kurdunuz mu? Bunu da anlatabilir misiniz? Faaliyetler hangi eksende yürüyordu? Bu dönemdeki çalışmanın ana eksenini daha çok Türkiye'li işçilere yönelik yani Türkçe konuşan kesimlerle mi sınırlıydı? Öyle diyelim.

H.K.: Ana eksen, Türkiyeli işçiler ve öğrencilerdi. Bir başka deyimle Türkçe konuşan insanlara yönelik sosyal, kültürel ve siyasi bir faaliyet vardı. Bu çok kapsamlı bir çalışmaydı. Örneğin, Hamburg'daki derneğin en önemli uğraşlarından biri çok güçlü bir çeviri bürosuna sahip olmasıydı. Yani dil olarak Almanca'ya çeviri, tercümanlık hizmeti veriliyordu. Güçlü bir ekibimiz vardı. Özellikle bir Alman kadın arkadaşımız vardı İnga diye. Bu kadın arkadaşımız H. dediğim arkadaşla evliydi. Ya da beraber yaşıyorlardı. Bunların bir de küçük kızları vardı, Tamara diye. Kadın arkadaşın ismi İnga idi. İnga deyim yerindeyse yirmi dört saat dernekte çalışıyor ve çevri yapıyordu. Sanırsam bu arkadaş daha sonraki yıllarda Kaypakkaya'nın Milli Mesele diğerler yazılarının Almancaya çevrisine de katkıda bulundu.

Dernekte başlatılan bu çevri işi öyle bir yaygınlaştı ki, Türk Konsoloslugu kendisine çeviri için gidenlere şeyi söylüyordu. Ya gidin Maocu Komünistlerin derneği var, yeri var, Orada çevriyi yaptırın. Alın gelin biz de mühürü basarız tamam. Yani bu kadar yaygın ve saygın bir üne kavuştuk. İnga dışında, P., H., K.Ç., K.İ.,F.,S.,Ö.,S. daha pek çok öğrenci arkadaşımız da insanlara Almanca konusunda yardımcı oluyorlardı. Bu arkadaşlar daha çok, ev arama, iş konusu, doktor sorunu gibi konularda üye ve derneğe gelen insanlara yardımcı oluyorlardı. Bu çalışmada elde edilen maddi imkanlar tümüyle derneğe bırakılıyordu. O dönem aldığımız para, sayfa başına 10 Mark gibi bir miktardı.

Bizim bu imkanımızı fark eden bazı açikgöz, tercümanlar bu durumu kötüye kullanmaya yeltendiler. İnsanlarda aldıkları işleri getirip bize çok ucuz bir para karşılığı yaptırıyor, birkaç katına pahalı bir biçimde müşterilerine veriyorlardı. Bunu tabii ki biz fark ettiğimizde şey yaptık, önüne geçtik. Bu tipler, "Size bir daha bu paraya çevri yapmıyoruz" dedik. Çünkü adam geliyor bizde 10 maraka yaptırdığı çevriyi, 30 maraka müşterisine satıyordu.

Özetle, çeviri ve tercümanlık alanında güçlü bir ekibimiz vardı ve çok iyi çalışıyorlardı.

İkincisi önemli uğraş alanımız, işçilerin o dönemde kaldıkları yurtları mümkün olduğunca düzenli olarak ziyaret etmektir. O dönemde kadın işçiler ile erkek işçiler ayrı yurtlarda kalıyorlardı. Bu haymlar (yurtlar) ziyaret ediliyordu. Öyle ki, çok iyi hatırlıyorum yani bizim taraftar kitemizin belli bir kesimi bu haym ziyaretleri sayesinde toplandı. Yani ilişki kuruldu ve geliştirildi. Tabi ki, ağırlıklı olarak, kadınlar değil, daha çok erkek taraftar kitemiz bu işçi haymlarında oluştu.

Üçüncü şey işte kültürel çalışmaydı. Ozanlar geliyordu. Kültürel etkinlikler yapıyorduk. Bu çerçevede Hamburg olarak çok iyi bir Tiyatro gurubumuz vardı. Tiyatro grubumuzu iki ustamız yönetiyordu. Tiyatro ustamız. Hocamız diyelim. Bunlar biri Adana'lı İ. abimizdi. Ankara AST'da sahne almış, oynamış biriydi. Diğer hocamız ise Y.G. abi. Samsun lu olan Y. abi, 68 kuşağından ve Mahir Çayan'ın arkadaşıydı. Y. abi hakkında Turhan Feyizoğlu'nun "Mahir" adlı kitabında bilgi verilmektedir. Mahir ile birlikte köy çalışmalarına katıldığı anlatılır...

Her iki hocamız da hiçbir maddi karşılık beklemeden Tiyatro gurubumuzu yönetiyorlardı.

İlk olarak "Pusuda" oyunu sahnelendi. Üç kişilik bir oyundu ve oyunda her iki hoca da rol almıştı. Oyun çok büyük bir sükse yaptı. Hem Y. abi, hem de İ. abi, yanlarına Hasan Öz diye Mersinli bir arkadaşımız alarak oyunu sahnelemişlerdi. Hamburg dışında, N.B. arkadaşımızın çalışma alanı Minde şehrinde de bu oyun sahnelendi. Kısacası epeyce bir süre bu tiyatro oyununu biz birçok yerde gösterime sunduk.

Sonraki süreçte, Biz Halkız Yeniden Doğarız Ölümünde, Aladağlı Miho, Yaban Elleri ve daha pek çok oyun sahnelendi. Bunlardan, Biz Halkız...oyunu, ATİF in 2. Kongresinde seyirciyle buluşmuş ve büyük bir beğeni almıştı. Tiyatro çalışması yanında, Koro Folklor ve saz kursu gibi çalışmalarımız da vardı. Tüm bu çalışmalar gençlerin büyük ilgisini çekiyordu.

Alman işçi sınıfıyla fazla bir ilişkimiz yoktu. Bağımız yoktu. Yani büyük fabrikalarda çalışan arkadaşlarımız vardı. Fakat Alman işçi sınıfının sendikalarından çalışan, örgütlenme yapan bir yapımız yoktu. Çünkü kafa ona uygun değildi. Bu bizim çok büyük bir zaafımızdı. Ancak öte taraftan ATİF tek kelime ile tepeden tırnağa bir işçi örgütüydü. Yani işçi sınıfının örgütüydü. Evet bu Alman işçi sınıfı değildi. Fakat Türkiye'li işçi sınıfının örgütüydü. Çünkü yönetim de taban da tümüyle işçiydi. Ve ilgilendiğimiz sosyal konular işte harç meselesi, konsolosluklarla ilgili sorunlar, işte ev ve iş konuları, ondan sonra dil meselesiydi. Bütün bunlar buradaki işçileri ilgilendiren şeylerdi ve bunlarla çok iyi ilgileniyorduk.

Ben bir kez daha, Almanya'daki göçmen işçi tarihinde ATİF 'in mutlaka bir işçi örgütü olarak adlandırılması gerektiği fikrini vurgulamak istiyorum. Çünkü dediğim gibi işte yönetimdeki O.'dan N.'a kadar hepsi işçiydi, üyelerimiz işçiydi. Yani sempatizan işçi,

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

çevrende koşturan insanlar işçi ve bu bir vaka. Göçmen işçiler tarihinde belki de İtalyanlar bize biraz benzer, ama ATİF gibi bir güçlü işçi örgütü sanırım bir ilktir.

Bu arada şunu da belirtmem gerekir ki, ATİF'in oluşumunda ATÖF'ün varlığı çok büyük bir avantajdı. ATÖF gibi bir öğrenci federasyonu sonuçta ATİF içinde erimişti. Bunun doğru olup olmadığını ayrıca tartışmak gerekmektedir

Almanya ve özellikle Hamburg'da, yasal yollarla işçi statüsü kazanmamış çok sayıda mevsimlik işçi bulunuyordu. Biz o zaman bu arkadaşlara turist işçi diyorduk. İlginç bir tanım, hem işçi hem turist.

Burada Hamburg'da, turist işçi çoktu, bu işçiler mevsimlik olarak gelir, burada çalışırlardı, kaçak gelirlerdi. Ya da bir başkası adına düzenlenmiş sahte pasaportlarla mevsimlik olarak gelip çalışırlardı. Beş ay, altı ay bazen daha fazla kalırlardı. Ne zaman gelirlerdi? Mart'ta gelirlerdi, diyelim on birinci aya kadar çalışırlardı. Sezonluk. Daha çok da Bağ, Bahçe işleri yaparlardı ve kışın geri memleketlerine giderlerdi. Baharda bir bakardık aynı insanlar yine gelmişler. Hamburg'da o yıllarda bunların yüzde sekseni, yüzde doksanı Yozgatlı'ydı. Yozgat'ın Alevi'leriydi. Ve biz bu Yozgatlı insanlar arasında çok büyük bir kitle tabanı bulmuştuk. Yani o sezonluk işçilerin buraya gelmesi ve onların içine bizim gidip çalışmamız, onları örgütlememiz büyük bir karşılık bulmuştu. Mücadele Gazetesi'nde bu çalışmaları anlatan birkaç yazı da vardır. Ki bu yazılar benim tarafımdan yazılmıştır. İşte turist işçilerle röportaj var. Bilmem ne var.

Bu işçi kitlesi içindeki çalışmalarımız 1978 de daha da güçlenmişti. Ve biz Kahraman Maraş katliamının hemen arkasında üyelerinin yüzde sekseni Yozgatlılar'dan oluşan bir dernek kurduk. Hamburg'un Bergedorf denen ilçesinde, derneğin kuruluş toplantısına ilk anda 28 kişi katıldı, dernek kuruldu ve faaliyete geçtikten kısa bir süre sonra, üye sayısı 100'e yaklaşmıştı. Böylece Hamburg'da dernek sayımız ikiye çıkmıştı. Ve bu alandaki çalışma kuruluş sonrası N. arkadaş tarafından sürdürülmüştü.

Diyebilirim ki, Almanya'da Yozgatlı Alevi Türklerin en yoğun bir biçimde örgütlü mücadeleye katıldığı yer, Hamburg'dur. 12 Eylül sonrası bu çevrenin evlatlarında Aydın Yıldırım, Yurdal Yıldırım ve Barış Aslan memlekete gittiler ve dağa çıktılar. Her üçü de farklı tarihlerde vurularak öldürüldüler. Öyle ki, bunların üçü de aynı köylüdür.

İ.Y.: ATİF in bölünmesine geçeceğiz tabii biraz sonra. Evet. Öncesinde şeyi öğrenmek istiyorum. Aydınlıkla kopuş sürecinin size yansımaları nasıl oldu? Ya da o bölgedeki etkileri ya da bu kopuş sürecinde Kaypakkaya'ya sempati duyan grubun Hamburg ve çevresinde ya da Almanya'daki yansımalarını da mutlaka aktarabilirsiniz. Tanıklığınız ya da duymuş olduğunuz biçimiyle birinci elde kişilerle olan irtibatınız bakımından bunu soruyorum. Bu ilk başlarda nasıl karşılandı? Nasıl duyuldu? Sonra giderek hızlı bir şekilde bu dernekler ve sonrasında ATÖF ve işte ATİF üzerinden etkili olduğunu gözlemliyoruz. Bu sürece ilişkin neler aktarabilirsiniz? Gerçek gazetesinin o dönemde bayağı ciddi ve etkili bir rol oynadığını da gözlemleyebiliyoruz. Sonra da ATİF döneminde işte Mücadele Gazetesi çıkmıştır buna böyle bir vurgu yapabilir misiniz? Aktarabilir misiniz bize?

H.K.: Şimdi sanırsam, Gerçek Gazetesinin altıncı sayısında Fürth'teki grev eylemi anlatılıyor. Grevle ilgili Fürth Dinamit Nobel'deki bu eylemle ilgili. Fürth denilen yer Nürnberg tarafında, oraya yakın. Bizimkilerinin Aydınlıktan ayrıldıktan sonra yaptıkları en büyük işçi grevi ya da en büyük eylem budur. Şimdi orada işte Dinamit Nobel zaten ismi üzerinde dinamit üretilen silah üretilen bir fabrika ve orada sen greve gidiyorsun. Ve greve gidenlerin yani yüzde doksanı neredeyse Türkiyeli işçiler. Çok kısa özet anlatayım. Eylemin detayı hakkında Gerçek Gazetesine bakılmalıdır. Bizim arkadaşlar greve önderlik yapıyorlar, ne var ki, eyleme Alman işçilerinin katılımını pek sağlayamıyorlar, nihayetinde eylem polis zoruyla bastırılıyor ve 28 işçi arkadaş tutuklanıyorlar, bunların çoğu yurtdışı ediliyor.

Çünkü o yıllarda Almanya'ya işçi olarak gelenler için şöyle bir şey vardı. Çalışma protokolü veya anlaşması çalışılan işyeri için geçerliydi, işyerinden atıldığınızda polis size oturma müsaadesi de vermiyordu. Bu durumda kolayca yurtdışı ediliyordunuz. Yani eğer ben burada bir fabrikada çalışıyorsam, orada çalıştığım sürece bana Alman polisi, oturma hakkı veriyordu. Yoksa doğru memleketine gönderiyorlardı.

Grev eyleminin böyle sonlanması, bizim arkadaşlar ile, Aydınlık çevresinde ciddi bir tartışma konusuydu. Bu dönemi doğrudan yaşamış biri değilim, ama Hamburg da şöyle bir olaya tanık oldum. Aydınlık liderlerinden Yıldırım Dağyeli 1976 başlarında Hamburg'a gelmişti, bizim arkadaşlarla KPD-ML örgütünün Altona tarafındaki bürosunda veya kitle Lokalinde buluştular. Ben de bizimkilerin isteği üzerine bu toplantıya katılmışım. Bu grev eylemi çok hararetli bir biçimde tartışıldı. Tartışma, Yıldırım ile bizim H. arkadaş arasında geçti. Ben sadece bir dinleyici ve izleyici olarak bulunmuştum. Yıldırım bizimkileri maceracılık yapmak ve gariban işçilerin yurtdışı edilmesine sebep olmakla suçluyordu. Çok sakın konuşan biriydi. H. arkadaş ise, tez canlı ve sinirli bir tavır içindeydi. Öyle bir an oldu ki, nerdeyse kavga çıkacaktı. Tüm bunlar yaşanırken, ben sakın bir biçimde durumu anlamaya çalışıyordum. Benim bu halimi, Yıldırım Dağyeli gözlemlemiş olacak ki, giderken bana bir adet, Aydınlık dergisi bir de Halkın Sesi gazetesi vermişti.

Toplantıda, orada yedi sekiz arkadaşız işte. Böyle bir tartışma. Hamburg' da bir iki Aydınlık taraftarı vardı fakat bunlar pratik mücadelede aktif değillerdi. Bizim arkadaşlar ise kafasını, gözünü kırarak, yararak da olsa çok aktiflerdi. Yani her yerde bulunuyorlardı, her yerde koşturuyorlardı. Bizi de çeken oydu zaten. Yoksa ben hani okumuşum, anlamışım da bu çevreyle ilişki kurmuş değilim yani. Mesela bana Gerçek gazetesini veriyorlardı ya bunu işte dağıtır mısın? Ben tek başıma çıkıyor merkezi tren Garı önünde Gerçek Gazetesini satıyordum. Bana faşistler saldırır, şu olur, bu olur diye düşünmüyordum. Birçok genç arkadaşımız da böyleydi. Güçlü bir dinamizm vardı, bunu bize önderlik eden arkadaşlarda görüyorduk. Örneğin ATÖF lü H., Ali Yavuz Çengeloğlu ve H. arkadaşlar bu alanda bizlere hem örnek oluyor hem de cesaret veriyorlardı. H.arkadaş daha sonraları yurt dışı edildi. Aydınlık tan kopuş ile ilgili söyleyeceğim budur. O dönemi yaşamadığım için, bildiklerim daha çok sonraki yıllarda arkadaşlardan duyduklarım ve okuduklarımdır.

İ.Y.: H. yurt dışı mı edildi yoksa görevli olarak gönderildi mi?

H.K.: Evet aynı kişiden bahsediyoruz. Yanılmıyorsam, hakkında yurt dışı kararı çıkmıştı bu durumda aynı anda görevli gönderilmiş de olabilir. Bu konuda bilgi sahibi değilim. Almanyada öğrenci olanlar okulu bitirdikten sonra, genel de memleketlerine geri gidiyorlardı. Böyle bir yasal uygulama vardı. Burada kalmak için ya evlilik ya da yasal oturma hakkı için işçi filan olmak gerekiyordu. Şuraya gelmek istiyorum, beni en çok etkileyenlerden biri de H.'dı. Çünkü Hamburg'a çok sık geliyordu. Burayla pratik olarak daha çok H. arkadaş ilgileniyordu. Ya da benim gördüğüm buydu.

İ.Y.: H.T.'dan bahsediyoruz değil mi?

H.K.: Evet. Evet. Güven verici bir arkadaştı, eylem adamıydı. İyi ajitasyon çekiyordu. Eee bizi de etkileyen şeyler bunlardı yani. Biz bunlara bakıyorduk. Yeri gelmişken H. ile ilgili bir anımı anlatayım. Önceden de bahsettiğim gibi, katıldığım ilk dernek kongresinde H. arkadaş da vardı. Kongre de bir ara bir bağırıtı, gürültü koptu. M. arkadaşın babası V. amca, adamın birinin yakasına yapışmış ve salondan dışarı atmaya çalışıyor. Merakla olay yerine koştum, meğerse Harun Gümrükçü diye biri Denizlere hakaret etmiş, bunun üzerine V. amca saldırıya geçmiş. Harun Gümrükçü bir dönem Ecevit hükümetinde danışmanlık yapan bir akademisyen. O da kongreye gelmiş ama, ayrı bir dünyanın adamı, en iyi halde sosyal demokrat biri. İşte bu kargaşalı durumda H. arkadaş olaya müdahale etti, kavganın büyümesini önledi ve Harun denen vatandaşı salondan dışarı attı. Bu davranış, onun bir örgüt adamı olduğunu inisiyatif sahibi olduğunu hemen anında müdahale edip olayı gerektiğinde yatıştırabildiğini falan gösteriyordu. Onun için H. beni çok etkilemiştir yani.

Hamburg'daki Aydınlık taraftarlarıyla ilişkilerimiz dostluk temelinde sürüyordu. Arguvanlı H.V. diye bir taraftarları Türkiye'den yeni gelmişti. Derneğimize sık sık uğradı. Biz bu arkadaşla genel seçimlerle ilgili siyasi tavrımızı anlatmış ve buna uygun bir karikatür çizmesini önermiştik. Arkadaş bunu seve, seve yaptı ve bunu Mücadele Gazetesinin 15. Sayısında, hem de baş sayfasında yayınladık. Karikatür hâkim sınıf partilerinin iplerinin komprador patron-ağaların elinde olduğunu tasvir etmişti. Yani hem dostça ilişkilerimiz vardı, hem de siyasi olarak didişme ve tartışmalarımız devam ederdi. Diğer siyasi gurup ve taraftarlar ile, dostluk ilişkilerinin sürmesinde, ATİF ve ATÖF'ün büyük rolü vardı.

ATÖF demişken, hemen belirtmeliyim ki, benim bu konuda „keşkelerim çok. Çünkü şöyle düşünelim. Şimdi ATÖF Almanya gibi bir yerde üç yüzün üzerinde üniversite ve yüksek okul öğrencisini etrafında toplamış bir örgüt. Bu çok büyük bir potansiyel demektir. Ve bunu çok ustaca kullanan bir örgüt, dünyayı yerinde oynatabilirdi. Biz bunu yanlış şey yaptık. Yani yanlış değerlendirdik, belki de daha doğru değerlendiremedik ve heder ettik. Bu koca örgüt ATİF içerisinde eritildi. Halbuki, ATİF kendi başına belli bir aşamadan sonra zaten yürüyebilir durumdaydı. Zaten yapabilir durumdaydı. Bu durumda ATÖF'ün mutlaka ne yapıp edip elden tutulması gerekiyordu. Geliştirilmesi gerekiyordu. Şöyle diyeyim, birçoğunu tanıdığım, bildiğim bu arkadaşlar, kimisi araştırmacı, kimisi doktor, kimisi profesör, kimisi avukat, kimisi bilmem ne oldular, bir bölümü Türkiye'ye gittiler ve önemli işler yaptılar. Ama bu potansiyeli örgütlü bir yapı içinde tutarak, değerlendiremedik. Yani ATÖF'e bu açıdan çok yazık oldu. Yani ilk başta tamam ATİF'in örgütlenmesinde ATÖF'lü

arkadaşlara büyük ihtiyaç vardı. Fakat belli bir şeyden sonra artık o arkadaşlar rahat bırakılsaydı ve daha farklı alanlara yani mesela çeviri bürolarına, çeşitli konularda araştırma komisyonları başka çalışmalar, işte kadın sorunu, doğayla ilgili, çevreyle ilgili, daha başka şeylerle ilgili çalışmalara seferber edilebilinseydi, bugün çok farklı bir durumda olurduk. Örneğin bugüne kadar 100 adet kitap yabancı dilden Türkçeye kazandırılmışsa, dediğim çerçevede işler yürüseydi bu sayı bine çıkardı. Belki de Türkiye'nin en büyük yayınevi bizim olurdu. Çünkü yurtdışında, Almanca, İngilizce, Fransızca ve daha başka dilleri çok iyi bilen onlarca arkadaş vardı. Yani böyle bir imkânı harcadık. Öyle diyeyim ben.

İ.Y.: Belki biraz sonra bu Fürth'teki greve tekrar dönmemiz gerekiyor. Önemli çünkü orayı biraz daha açmanı isteyeceğim ama öncesinden bu ATÖF meselesinde şimdi burada bir örgüt kararı olarak mı ATÖF, ATİF içerisinde giderek sönümlendi yoksa kendi doğal süreci içerisinde yapısal olarak örgüt bunu göremediği için kendi kadrolarını doğru konumlandıramadı mı?

H.K.: Doğru konumlandıramadı onu söyleyebiliriz. Yani yoksa merkezi olarak herhangi bir karar alınıp tasfiye edilmedi. Fakat öyle bir şey ki, sen onları durmadan şuraya buraya koşturuyorsun. Halbuki onlar kendi alanlarında çok daha farklı, çok daha yararlı işler yapabilirlerdi. Böyle bir sorun yaşadık biz. Bunu ben birkaç arkadaşla daha görüştüm, konuştum ve ortak kanıda birleştik çünkü gerçekten de ATÖF elindeki çok muazzam bir imkandı.

Bugün elli yıl sonra geriye dönerek tabii bunları sorgulamak biraz daha rahat oluyor. Bu gerçeğe bağlı kalarak acaba o dönemin kadrolarının yetersizliği ve henüz tam olarak örgütsel yapıyı yerli yerine oturtamamış olmalarından mı kaynaklanıyordu bilemem. Bunu göremediler mi? Bu süreci doğru algılayamadılar mı? Dediğin doğru tabii ki elli yıl sonra dönüp geçmişi daha rahat değerlendirebiliyoruz. Ve gerekirse yerden yere de vuruyoruz. Fakat bir de şu var ki, yurt dışı örgütlenmesinin tam olarak ne ifade ettiğini ne ifade etmesi gerektiğini ve yurt dışında tam olarak ne beklediği bir türlü netleşmedi bizim tarihimizde. Yani denseydi ki, arkadaşlar ya burası yurt dışı örgütü. Yani yurt dışına gelinmiş, öğrencisi, işçisi neyse buraya gelinmiş, bizim sizden beklediğimiz şudur denilseydi. Şimdi böyle bir plan yok. Her şey oluruna bırakılıyor. Senin dediğin şey çok doğru. Yani zamanın ruhuna uygun anlık kararlar, anlık adımlar atılıyor. Mesela ben bir ara şöyle bir laf ettim. Dedim ki arkadaşlar ben buraya işçi olarak geldim ama ben mesela Almanca kursuna gitmedim. Almanca'yı sokakta, işyerinde öğrendim, öğrendiğim kadarıyla. Bana bir müsaade edin de ben işte bir sene falan şöyle Almanca kursuna falan gideyim. Hayır gidemezsin sen, bizim daha önemli işlerimiz var denildi. Yani şimdi şey bu, mantalite bu. Kafa bu.

Ama öte taraftan özellikle Türkiye de mücadeleyle omuzlamış olan arkadaşların da bu konuda kafalarının karışık olması ve yurtdışı örgütlenmesi hakkında net bir perspektife sahip olmadıklarını düşünüyorum. Bundan kaynaklı olarak da buradaki imkanların birçoğunun yanlış kullanıldığını düşünüyorum ben. Eee bu maddi açıdan da öyle oldu. Başka açılardan da öyle oldu. Kadrosal alanda da oldu. Şimdi bu konuya da girersek saatlerce içinde çıkamayız.

İşaret ettiğim belirsizlik, 1980 sonrasında da devam etti. Örgütsel yapının daralmasıyla birlikte bu alanda daha ciddi yetmezlikler ortaya çıktı. Bu görüşlerimi, 15- 20 yıl öncesi de söyledim. Tekrar tekrar dile getirmiştım. Halen de öyle düşünüyorum. Elimizdeki, imkanlar başka örgütlerin elinde yoktu, fakat birtakım hatalar sonucu giderek güç kaybedildi ve bu alanda atıl duruma düşüldü.

İ.Y.: Evet. Ben tekrar Fürth'teki greve gelmek istiyorum. O dönemde Kaypakkaya yurt dışı örgütü mü desek? Böyle demek, doğru ifade olabilir mi?

H.K.: Olabilir evet.

İ.Y.: Evet. Bu örgüt bir fabrikada doğrudan bir grevi örgütlüyor. Bu aslında kendi dönemi içerisinde de çok önemli.

H.K.: Evet

İ.Y.: Bir de şöyle bir durum var. Yani Almanya diğer ülkeler gibi göçmen kavramını, göçmenliği kabul eden bir ülke değildi. Hukuki açıdan da hukuki düzenlemelerini de buna göre düzenlememişti. Türkiyeli olarak ifade ettiğimiz bugün Türkiye'den ve Kürdistan olarak ifade ettiğimiz yerlerde buralara gelenleri misafir işçi olarak görüyorlardı. Aslında hukuki açıdan da prosedür böyle işliyordu. Siz demin zaten ifade ettiniz. Bir iş yerinde kontratı varsa çalışabiliyor, kontratı bittimi işi de sıkıntıya giriyor diye.

H.K.: Evet. Çalıştığı işyerinden çıkarılması halinde, kapı dışarı edilme tehlikesi vardı. Kontratı bittiği an kapı dışarı ediliyordu.

İ.Y.: Uzun dönem bu böyleydi. Şimdi böylesi bir dönemde Kaypakkaya'nın (TKP/ML) yurt dışın da örgütsel faaliyetini yürüten kadrolar tarafından bir fabrikada doğrudan bir işçi grevi örgütleniyor. Ve burada Greve katılan belli işçiler yurtdışı ediliyor. Bu süreci aktarabilir misiniz bize? Yani hangi gerekçeyle bu grev yapıldı? Talepleri neydi? Bu grevde öne çıkarmak istedikleri neydi? Hak talebi miydi?

H.K.: Tabii bununla ilgili M.D'in, M. abinin sanırım anlatımları var. Ayrıca Gerçek Gazetesinin 6. Sayısında bu eylemle ilgili geniş bir değerlendirme yazısı var. Benzer bir yazı da o dönemde bölgesel iç yayın olarak çıkan Komünist sayı 2 de var. Bunları ben sonraki yıllarda gördüm ve okudum. Çünkü grev döneminde benim Kaypakkaya geleneği ile hiçbir bağım yoktu. Sözünü ettiğim her iki yazıda da anlatılanları temel aldığımızda Grev eylemi hakkında şunları söyleyebilirim.

Grev eylemi, 8 Mart 1975 tarihinde, patronun 19 işçiyi işten çıkarması üzerine geliyor. İşten atılanların 10'u Türkiyelidir. İşyeri sahibi, yeterince işimiz yok gerekçesiyle işçileri işten atar. Aslında belli aralıklarla hep bu tür çıkarmalar yapılmaktadır. Ancak böylesine toptan çıkarma işçiler arasında da tepkilere yol açar. Bizim arkadaşlar orada çalışan taraftarlar üzerinde durumu öğrenir öğrenmez olaya müdahale için harekete geçerler. Hafta sonu olduğu için fabrikada çalışan diğer milliyetlerden işçilerle ilişki kuramazlar. Ancak Türkiyeli işçiler toplu olarak barınma yurtlarında oturdukları için onlara kolayca ulaşırlar.

Tartışmalar sonunda, Grev kararı alınır ve derhal bir eylem komitesi kurulur. Almanca ve Türkçe dillerinde, bildiriler hazırlanır. 12 Mayıs'ta Fabrika önünde bu bildiri işçilere dağıtılır. Böylece grev kararı ilan edilmiş olur. Türkiyeli işçilerden önemli bir destek alınır. Ancak Alman ve diğer milliyetlerdeki işçilerin pek desteğini alamazlar.

Grev için talepler şunlardır: İşten atmalara son verilsin, işine son verilenler yeniden işe alınsın, Greve katılan işçilere baskı yapılmasın ve Grev süresinin ücreti de kesintisiz ödensin. Bu talepler için başlayan eylem 1. gününde polis baskısına rağmen başarıyla yürütülür, Davul- Zurna eşliğinde halaylar çekilir, marşlar söylenir. Ancak ikinci gün durum pek de iyi değildir. Sabah fabrika önünde eyleme katılım, bir gün öncesine göre çok zayıftır, bu durum işçilerin moralini bozarken, polisi saldırı için cesaretlendirir. Nitekim Polis saldırıya geçer ve ilk anda toplamda 31 işçiyi gözaltına alır. Bunlardan Alman olan 4 işçi akşam serbest bırakılırlar. Polis bir Türkiyeli arkadaşı daha tutuklar ve böylece tutuklu sayısı 28 e çıkar. 24 Mayıs da arkadaşlar, Nürnberg de merkezi bir yürüyüş düzenlerler. Tutuklu arkadaşların serbest bırakılması için yapılan tüm eylemlere rağmen, tutuklu işçilerin yanılmıyorsa 24 ü Türkiye ye gönderilir. Gerekçe, Almanya'nın huzurunu bozma, suçudur.

Grev sonrası, bizim arkadaşlar yukarda belirttiğim yazılarda, kendi hatalarını açıkça ortaya koyarlar ve kapsamlı bir özeleştiri yaparlar.

FÜRTTH DİNAMİT NOBEL grevi, 1974 Köln deki FORD grevinden sonra ikinci önemli eylemdir. Yani yabancı işçiler açısından bu böyledir. Bunlardan Ford grevi de önce Türkiyeli işçiler tarafından başlıyor, ancak Alman ve İtalyan işçilerin de katılımıyla kısa sürede çok büyüyor ve nitekim sonuç da alabiliyor. Taha arkadaşın bir bakıma önderlik ettiği bu eylem işçi tarihinde önemli bir yer tutar. Fürth Grevi ise 100 kadar Türkiyeli işçinin katıldığı ve daha ikinci günde güçsüz düşerek sonlanan bir eylemdir. Buna rağmen, "Misafir" işçilerin hak arayışında önemli bir atılım olarak tarihin sayfalarında yerini alan bir eylemdir. Ayrıca bu eylem, Aydınlık gurubundan ayrılarak, TKP-ML saflarına katılan arkadaşlar için çok öğretici bir deneyim ve kendi bağımsız siyasi çehrelerinin ortaya çıkması bakımından da önemlidir diyelim...

İ.Y.: Evet. Tarihe not düşme açısından bunlar önemlidir. Tekrardan Hamburg'a dönersek. Şimdi Hamburg'da önemli bir kadronun çıktığını gözlemliyoruz. Ve bunlar yalnızca Hamburg'da sınırlı kalmıyor, bu bölgede de faaliyet yürütüyorlar. İşçiler arasında ve kuzeyde bu kadroların çalıştığını gözlemliyoruz. Evet. Aslında geniş bir alanda faaliyet yürütülüyor. Bu çalışmalara ilişkin bize neler aktarabilirsiniz? Nasıl yürüttünüz? Ve giderek de doğrudan ATİF in artık örgütlenmesine doğru gidiliyor. Hamburg Derneği bu ATİF örgütlenmesinde nasıl bir rol oynadı? ATİF kurulduktan sonra genel olarak bu derneklerin çalışma biçimleri nasıl oldu? Kararları nasıl alındı? Bunları bize aktarabilir misin kısaca?

H.K.: Şimdi şöyle başlayalım. O dönemde işte Batı Almanya ve Batı Berlin diye bir ayrım vardı. Yani biliyorsunuz Doğu Blok'u vardı. Ve Batı Berlin'e gitmek için Doğu Almanya'yı geçmek zorundaydık. Yani buradan oraya veya oradan buraya gelmek için bir başka ülke sınırını geçmek zorundaydık. Bayağı bir sıkıntı yaşırdık. Her gidiş gelişte Doğu

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Alman polisinin kontrolünden geçiliyordu. Tüm bunları, şundan dolayı anlatıyorum. Batı Berlin o dönemde orada kendi başına bir ada gibiydi. Onun için Batı Berlin'deki bizim örgütle örgütlü yapının Kuzey Almanya'yı örgütlemesi mümkün değildi. Çünkü her gelip gittiklerinde arkadaşlar bir polis kontrolünde geçmek zorunda kalıyorlardı. Bu durumda yük Hamburg'un üzerine yüklenmişti. Çünkü Hamburg bu Kuzey'de ilk örgütlenmeyi gerçekleştiren bir yerdi.

Bunu O.U. anlatmış olmalı. İlk örgütlenme, H., O., ve S., arkadaş tarafından başlatılıyor. Bu üç arkadaş buradaki çalışmaların motor gücü işlevini görüyorlar. Sonraları başkaları da bu çalışmaya katılıyor. İşte çünkü onarın başlattığı bir çalışma. Dedğim gibi H. arkadaş vardı. Bunlardan H. arkadaş, sanırsam 1976 sonlarına doğru ortadan kayboldu. Aylar sonrası derneğimize gönderdiği bir mektup da, Türkiye'ye gittiğini ve İzmit bölgesinde sendikal çalışma yaparken tutuklanarak cezaevine konulduğunu öğrenmiştim. Niye gitmişti onu bilmiyorum. Arkadaş gönderdiği mektup da maddi yardım talebinde bulunmuştu. Mektubu o dönemki sorumlu arkadaşla verdim, para gönderildi mi, gönderilmedi mi onu da bilmiyorum.

H. abi o dönemde Kiel ve Neumünster bölgelerini turlayan bir arkadaştı. Ben buna birkaç defa şahit olmuşum. Sık sık Hamburg dışına gidip geldiğini biliyordum. Ayrıca Gerçek Gazetesine yazılar yazdığını da kendisinden dinlemiştim. Bir gün 10 kadar arkadaş Öğrenci Yurdunda toplanmıştık H. abi, Gerçek Gazetesinin 8. Sayısında yayımlanan "Kahrolsun Bizi Döviz Makinesi Olarak Gören Patron Ağa Devleti" başlıklı yazıyı bizlere okumuştı. Ve konuşması içinde bu yazının kendisi tarafından yazıldığını belirtmişti. H. abi, Türkiye'ye gidince onun yerine bu alanlarda sanırsam O. ya da Hamburg' a sorumlu olarak atanan arkadaş gidip geliyordu.

Hamburg'a 1976 sonlarına doğru bir arkadaş gelecek dediler. İşte ben de tesadüfen şeyin yanındayım, S. denen arkadaşın yanındayım. S. arkadaşın öğrenci yurdunda bir odası var. Kendisi bir Alman kadınla birlikte yaşıyor, ben de dahil tüm taraftarlar S. arkadaşın odasını buluşma merkezi olarak kullanıyoruz. İşte böyle bir günde, Hamburg'a bir sorumlu arkadaşın geleceğini, onu gidip Banhofdan almamız gerektiğini belirtti. İyi dedim. Gittik ve bizim buraya atanan arkadaş alıp geldik. Bu arkadaş Urfalı idi. Ve 1977'nin son çeyreğine kadar da buradaki çalışmaları yönetti. Bu durumda doğal olarak, Kiel, Neumünster gibi kentleri de bu arkadaş geziyordu. H. döneminde başlayarak bu kentlerde belli bir taban oluşmuştu. Ancak dernekleşmek için gücümüz henüz yetersizdi.

Bremen'deki örgütlenme, esas olarak, Türkiye'den gelen bir arkadaş sayesinde, yani 1983'te bir trafik kazasında yitirdiğimiz Erzincanlı Hıdır Utan arkadaşımız tarafından başlatılmış ve gelişmiştir. Sanırım tanıyorsunuz.

İ.Y.: Evet. Bremen'de. Ve onlar aslen Dersim kökenlidir. Sonradan Erzincan'a geçiyorlar.

H.K.: Evet evet. Fark etmez önemli değil. Ben öyle biliyordum. Hıdır arkadaş 1979 gibi gelmişti. Gittik tanıştık. Ben gidip geliyordum. Ve oradaki dernek çalışmasına Hıdır

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

arkadaş öncülük yaptı. Biz dışarıdan katkı sunduk esas olarak. Ama yerleşik olarak oradaki işleri götüren, örgütleyen Hıdır arkadaştı. Örgütlenme konusunda iyi bir arkadaştı. Mülâyim ve çalışkan bir arkadaştı. Teoriyle fazla arası yoktu. Ama sağlam bir arkadaştı, güven veren bir arkadaştı. Hildesheim'ı da Hamburg olarak biz örgütledik. Hildesheim 'dan bize büyük destek olan, iki arkadaşı mutlaka anmam gerekiyor.

Bunlardan Birisi Ş.İ.G., öbürü de H. Amca. Bunların her ikisi de Maraş'ın, Göksun ilçesinden gelmişler ve aynı zamanda akrabaydılar. Oraya ilk gittiğimde, bu arkadaşlar ile ilişki kurdum. Ancak ilk karşılaşmamız biraz umut kırıcı olmuştu, karşılarında zayıf, çelimsiz çocuk yapıları birini, yani beni görünce bayağı bir hayal kırıklığı yaşamışlar, tabi ki bunu bana çok sonraları anlattılar. Belli periyodlarla gidip geliyordum. Ş. İ. ve H. abi beni karşılıyor ve diğer işçilerle görüşmelere gidiyorduk. Her ikisi de çok fedakâr insanlardı. Maddi konuda tutucu değillerdi, her gittiğimde bir miktar para verirlerdi Ayrıca Ş.İ. abinin arabası ile her tarafa koştururduk, hiçbir zaman Benzin parası istemedi, dahası hiç mızımızlanmazdı. Yani ikisi de sapına kadar sağlam proleter devrimcilerdi. Neyse toparlayalım, kısa sürede burada çok önemli bir kitle desteği oluştu. Hızlı bir biçimde dernekleşmeye gittik, bu amaçla yapılan Halk Gecesine 200 kadar insan katıldı. Gecede Partizan adına bir konuşma yaptım. Hamburg derneği olarak, her türlü desteği sunmuştuk.

Hannover ve Minden bizim N.B'nin çalışma alanıydı. Hamburg ise, Hildesheim, Kiel, Neumünster, Bremen ve Lübek den oluşan geniş bir alana bakıyordu. Bu anlamda Hamburg büyük ölçüde Kuzey- Almanya'daki çalışmaların motor gücüydü. Motor gücü burasıydı. Daha sonraki yıllarda senin de tanıdığın F. arkadaş (Kiel'li Uzun) buraya, yani Kiel'e okumaya geldi ve biz başta Kiel olmak üzere, Lübek, Flensburg ve Neumünster'i bu arkadaşla bıraktık. Böylece yükümüz önemli ölçüde hafiflemiş oldu. Geçerken de olsa, Kiel'deki siyasi çalışmamız bağlamında H.D. ve Yüksel Dalgıç kardeşleri özel olarak belirtmeliyim. Dersimli olan bu arkadaşlardan maalesef Yüksel i 2020 de genç yaşta sonsuzluğa uğurladık.

Evet, bir iki söz de bu kadro meselesinde edeyim. Hamburg kadro yetiştirme bakımından iyi bir konumdaydı. H., O.U., Urfalı, Y., K.İ., K. Ç., M., N., F., ve ben. Elbette daha pek çok arkadaşımız kadro niteliğine sahiptiler ve önemli görevler üstlenmişlerdi.

İ.Y.: Şeyi merak ediyorum. İşçiler ve öğrenciler arasındaki çalışmalar, siyasal çalışmalarınız nasıl yürüyordu? Ya da propaganda ajitasyon faaliyetlerinizden bahsedebilir misiniz? Çalışmalarınızda Öne çıkan neydi?

H.K.: Ben de oraya gelmek istiyordum. Evet. Şimdi bizim yani yurtdışı örgütlenmesinin bence en ayırt edici özelliklerinde biri de bu alanlardı. Yani bunun mutlaka vurgulanması gerekiyor. Altının çizilmesi gerekiyor. Çünkü bizde örgütlü mücadelede çok sistematik, disiplinli ve düzenli bir çalışma anlayışı vardı. İşçi olsun, öğrenci olsun, hemen her arkadaş mutlaka bir yerde örgütlüydü. Görevliydi ve her arkadaş mutlaka bir şeylerle uğraşıyordu. Hamburg'daki diğer örgütsel yapıları da tanıyor ve biliyordum. Hiçbirinde bizdeki uygulama ve sistem yoktu.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Mesela hemen her hafta sonu, dernekte bir toplantı veya seminerler vardı. Boş oturup çay, kahve ile zaman öldürülmezdi. Siyasi olarak yeterli olsun, olmasın dernekte bulunan arkadaşların tartışmalara katılması teşvik edilirdi. Kişinin yeterli olup olmaması sorun edilmezdi, tersine bu yolla bu durumun aşılması istenirdi. Birincisi bunu belirtiyim. İkincisi dernek dışında çok daha ileri olan arkadaşlar için ayrıca eğitim komiteleri vardı. Ve bu eğitim komiteleri sadece işte Stalin'in ya da Lenin'in şu veya bu kitabını okuyup tartışmak için toplanmazdı, aynı zamanda eylemleri, çalışmaları, pratiği de yöneten komitelerdi bunlar. Bu durumun anlaşılması için, şöyle bir özetleme yapayım.

Diyelim ki, en tepede Şehir komitesi var, komite 5 kişiden oluşuyor ve bu 5 arkadaş ayrıca birer veya duruma göre ikişer komitedeki çalışmalara da katılıyor ve öncülük yapıyor. Ve ortaya şöyle bir şey çıkıyor. Aynı anda 20- 30 kişi aynı siyasi konuyu tartışıyor, aynı kitabı okuyor ve pratik çalışmalar konusunda söz söylüyor. Bu muhteşem bir sistemdi ve Avrupa genelinde örgütlü olunan her yerde öyle, ya da böyle uygulanıyordu. Böylesine yoğun bir tartışma süreci, bizlerin siyasi olarak yetişmesine büyük bir katkıydı. İşte Stuttgart'ta başka yerlerde işçi kökenli arkadaşlarımızın siyasi olarak gelişmelerinde en büyük motor gücü işte bu süreklilik taşıyan çalışma tarzı olmuştur. Diyelim ki, Halkın Kurtuluşu ile bir konu tartışılacak, doğal olarak Parti Bayrağı okunuyordu, ya da Dev- Yol ile tartışmak içim Mahir Çayan okunuyordu. Ve bu tür etkinlikler sık sık olurdu, kendi adıma ben ve daha başka arkadaşlar bu pratik içinde piştik ve geliştik. Bizdeki bahsettiğim örgütlü eğitim sistemi, adı konmamış bir Parti Okulu idi. Bu yapı çok daha ileriye taşınabilirdi, yukarıda ATÖF meselesini anlatırken benim asıl parmak basmak istediğim şeylerden biri de buydu. Yani biz siyasi eğitim konusunda büyük bir şansa sahiptik yurt dışında. Türkiye'deki arkadaşlar bu şansa sahip değillerdi. Yani aranıyorsun, sıkı yönetim var, bir sürü illegalite şusu var, busu var. Ama burada rahatsın. İşe gidiyorsun, yorgun, argın geliyorsun ama yine de bir iki saat oturup okuma imkânın var. Kitap koltuğunda gezme imkânın var, sağa sola gitme imkanın var, bir sıkıntın yok, polis korkun yok.

Eğitim filan demişken, sonraki yıllarda yaşanan bir deneyime değinmek istiyorum. Bunun için bir parantez açmak istiyorum. Sadece bir örnek verip bitireceğim. Seksen bir ayrılığı sonrası biz birtakım komisyonlar kurduk. Ulusal sorun ve Kürt Sorunu, Kemalizm ve Sosyo-ekonomik yapı üzerine bir komisyon. Bu konuları araştırıp, tartışalım diye. Bu komisyonlar yüzlerce kitap, belge topladı. Örneğin Kürt sorunu ile ilgili olarak ne kadar Kürt grubu varsa bunların temel belgelerini topladık. İsmail Beşikçi'den daha başkalarına kadar Kürt sorunu üzerine yazanların hepsini topladık. Lenin ve Stalin'in Ulusal sorunla ilgili Türkçe ve Almancada mevcut olan tüm yazılarını incelemeye başladık. Ben de bu komisyonda görev aldığım için durumu çok iyi biliyorum. Önemli mesafeler katettik. Sonuçta, bizim kardeş örgütlerin azizliğine uğradık, Devrimci 1 Mayıs, Kızıl 1 Mayıs tartışmaları içinde bu çalışmalar bir kenara atıldı. Komisyon çalışmalarımız devam etseydi, kesinlikle bugün çok daha iyi bir mevzide olurduk diye düşünüyorum.

Propaganda ve ajitasyon çalışmalarında hedef kitlemiz, Türkiyeli insanlar olduğu için daha çok onlara yönelik, aktüel sorunlardan hareketle, bilgilendirme ve bu temelde örgütlenme çalışması yürütülüyordu. Önceden de belirttiğim gibi, iş, ev, sağlık sorunu ve dil sorunu gibi

konular öncelikli sorunlardı. Ayrıca, Gurbetlik, memleket hasreti ve döviz makinası, olma temalı yoğun bir propaganda ve ajitasyon yapıyordu.

Öğrencilere yönelik çalışmalarda, oturma izni, burs sorunu, barınma konusu ve Almanca Kursları gibi konular öncelik taşıyordu. Bu alanda daha çok ATÖF kapsamlı bir çalışma yapıyordu.

İ.Y.: Bu siyasal çalışmalar doğrudan yapı tarafından mı belirleniyordu? Hangi temanın ya da hangi başlık altında yürütüleceğine ilişkin, yoksa kendiliğinden mi öne çıkmış bir durum mu vardı? Mesela daha çok işlediğiniz sistematik olarak işlediğiniz başlıklar nelerdi bunları ifade edebili misiniz? Nelerdi yani neleri konuşuyordunuz? Siyasal faaliyetlerinizi de destekleyen bu kolektif çalışmada. Teorik çalışma ile Pratik faaliyetin uyumluluğu var mıydı? Çünkü kendiliğinden görebildiğim kadar da adı konmamış olsa da böyle bir komisyonları andıran bir çalışmayı görüyorum ben. Öyle okuyorum. Bunu doğrudan örgütlü yapımı belirliyordu, Neye göre belirliyordu? Günün koşullarıyla bir uyumluluğu var mıydı? Bir de bu çalışmaların gerek yurt dışında olsun gerekse Türkiye'deki devrim mücadelesiyle doğrudan bir paralelliğini görebiliyor musunuz?

H.K.: Yapı belirliyordu öyle diyelim ve öyle başlayayım. Bir iki örnek ile bu meseleyi açalım. Bu sohbetin başında da söylemiştik, demiştik ki, ATİF fraksiyonlar üstü bir dernek politikasıyla ortaya çıktı. Daha sonra ise kendisi de bir fraksiyon derneğine dönüştü. Ya da örgütüne dönüştü. Şimdi bununla ilgili şöyle bir anım var. Hem bir anekdot olsun hem de konuyu açma bakımında bize yardımcı olsun.

Bizim O.U. henüz Hamburg'dan ayrılmamıştı. Bir gün bana, merkezi bir toplantı için Duisburg'a gideceğini ve benim de gelmemin yararlı olacağını söyledi. Ben o dönem yeni yeni öne çıkan gençlerden biriyim. Yıl 1977 dir. Neyse uzatmayalım, O. arkadaşın önerisini kabul ettim. Yolculuk için hazırlandım. O zaman navigasyon yok. Cep telefonu yok. Dernekler hariç arkadaşların büyük çoğunun evinde bile telefon bağlantısı yok. O.'ın altında da taka tuka bir araba var. Yani yolda kalır mıyız kalmaz mıyız? Artık şansımıza. O. ben bir de eşi G. beraber yola çıktık. İşte yemek için bir şeyler hazırlamışız. Çay filan. Benim elimde harita yolu takip ediyorum. Osman önce Minden'e gideceğiz, orada N.'ı alıp Duisburg a varacağız diyor. Uzun bir yolculuk sonu, Minden'e vardık, dernek lokaline gittik N. yok. Toplantıya geç kalmamak için, daha fazla bizi beklememiş ve yola çıkmış. Biz yol boyunca marşlar, türküler söyleyerek şen şakrak gidiyoruz.

Duisburg'daki toplantı da ATİF 'in yeni kitle siyaseti üzerine olacak. Temel konu bu. Toplantı öncesi merkezi yapının yeni fikirleri Mücadele Gazetesin de yayınlanmıştı. Bu anlamda toplantıya gelenler hazırlıklı geleceklerdi. Biz toplantı yerine gecikerek vardık. Onlarda bizim gelmemizi, doğrusu Osman'ın gelmesini beklemişler. Uzatmayalım gittik. Duisburg Derneği tıka basa dolu. Millet dışarıya taşmış. Oturacak yer yok ve içerisi sigara dumanından göz, gözü görmüyor. Ben ilk defa Hamburg dışında böyle bir kitle toplantısına katıldığım için çok heyecanlıyım.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Toplantı başladı ve peş, peşe arkadaşlar konuşmalar yapıyordu. İçlerinden Hasan Saz diye bir arkadaş da söz aldı ve konuştu. Bu arkadaş, örgütün yeni fikirlerine karşı esaslı eleştiriler getiriyordu. Hiç çekinmeden muhalif bir tutum içinde olması ve bunu açıkça dile getirmiş olması beni çok etkilemişti. Anlattıklarını doğru veya yanlış bulacak durumda değildim, beni etkileyen onun cesur tavrıydı. Maraşlı olan Hasan Saz arkadaşımız gece vardiyasında çalışmak için işe giderken trafik kazası geçiriyor ve aramızdan ayrılıyor.

Evet tartışma konularını örgütsel yapı belirliyordu. Ya da şöyle diyelim, yönetim kademesi belirliyordu. Örgütlü ve örgütsüz olup da konu hakkında söyleyecek sözü olanlar da açıkça fikirlerini beyan ediyorlardı. Yani canlı ve verimli tartışmalar yapıyordu. Tartışma konuları elbette Türkiye- Kuzey Kürdistan devrimi ile bağlantılıydı. Ancak bu tür temel siyasi konular yanında, doğrudan Almanya'daki aktüel durumla ilgili konular da tartışmaya açılıyordu. İşte ATİF in yeni siyaseti üzerine tartışmanın açılması, daha çok Almanya'daki pratik çalışmaların, zorunlulukların bir sonucuydu. Öyle ki, Duisburg derneğinde tartışma sürüyor, Aydınlıkçılar Halkın Sesi gazetesini derneğin dış kapısı önünde satıyorlar, ama dernek içinde bu vb. siyasi dergilerin satılması yasak. Ama ilginçtir insanlar kapı ağzında gazeteleri alıyor ve elinde sallayarak derneğe giriyordu.

Örgütün merkezi olarak başlattığı siyasi kampanyalar, elbette burada da başlatılıyor ve pratik olarak uygulanıyordu. Bazen Mao üzerine tartışma, bazen MHP vb. faşist güçlerin Türkiye ve Almanya da yasaklanması için kampanyalar biçiminde işler yapıyordu. Kürt sorunu üzerine tartışmalar hemen her dernekte çok yoğun olarak yapıyordu. Çünkü bizim ayırt edici bir özelliğimiz de, Kürt sorununa özel bir önem vermemizdi. İşçiler arasında Kürt sorununu gündeme taşımak bazen olumlu, bazen de olumsuz bir karşılık buluyordu. Ama her şeye rağmen bu konuda ısrarlı bir tutum içindeydik.

“Turist İşçiler” meselesini anlatırken, ağırlıklı olarak Yozgatlı insanların durumundan bahsetmiştim. Hamburg da bir diğer “turist işçi topluluğu” Elazığ – Karakoçan civarında gelen Alevi-Kürt vatandaşlardı. Bunlar daha çok, Çilek, Kiraz ve Elma işçiliği yaparlardı. Hatta ben de bir ara bu ekiple çalıştım. 1977'den itibaren bu arkadaşlar arasında ciddi bir güç edindik. Artık 10 kadar taraftarımız vardı. Bir ara, Hayri Durmuş un kardeşi, Hüseyin Durmuş da çalışmaya gelmişti. Onunla tanıştık ve bizim Altona derneğinde birkaç saat sadece Kürt sorununu tartıştık. Hüseyin çok nazik ve efendi biriydi. Tartışmanın sonlarına doğru, onun İ. Kaypakkaya'nın milli mesele adlı eserini okumadığını fark etmiştim. Çünkü ben PKK Manifestosu vb. belgelere sık sık atıftan bulunurken, Hüseyin bizim tek belgemize herhangi bir atıfta bulunmuyordu. Onu kırmadan, İbrahim in Milli mesele yazısını kendisine verebileceğimi söyledim. Çok mutlu oldu ve yazıyı alıp gitti. Sonraki görüşmemiz de daha farklı bir Hüseyin ile karşılaştım. Bana, “ben sizin örgütü böyle bilmiyordum, İbrahim ne kadar doğru ve ileri şeyler söylemiş.” Hüseyin memlekete döndü ve bizim bir arkadaşımızın kız kardeşi ile evlendi, 80 ortalarında olsa gerek, Bingöl tarafından çatışmada öldürüldü. Buna benzer tartışmalar sadece bizim orada olmuyordu, diğer bölgelerde de aynı şeyi yaşıyordu arkadaşlarımız, kuşkusuz.

İ.Y.: Evet. Senin kişi olarak halk kültürüyle kültür sanat alanıyla da ilgili olduğunu biliyorum. Bu alanda ATİF 'in kültürel alandaki faaliyetleri. Hamburg'tan çıktı, dernekleşmeler, ATİF'in kuruluşu, birinci kuruluşu, 1976'dan sonra ikinci kongre yapılıyor ve giderek önemli bir kitle potansiyeline örgütlü bir kitle potansiyeline ulaştığını görüyoruz, gözlemliyoruz. Yine hatırımda kaldığı kadarıyla ATİF'in kuruluşunda on dernek sonradan yirmi altı derneğe çıkıyor ve komiteleşiyor. Almanya'nın birçok şehrinde, kasabasında ya dernekleri var ya komiteleri vardır. Komiteler üzerinden bu çalışmalarını sürdürdüklerini görüyoruz. Gerek ATİF 'in gerekse tabii buranın üzerinde şeyi de anlatmak lazım. Doğrudan Kaypakkaya'nın görüşleri doğrultusunda yurt dışında örgütlenmiş bir örgütsel yapı da var. Evet. Aslında ana çekirdeğini ya da etki gücünü burası belirliyor. Öyle anlıyoruz. Bu ilişkiler nasıl kuruluyordu? Yansımaları neydi? Ve kültür sanat alanında gerek ATİF üzerinden gerekse sonradan Partizan olarak yetmiş sekizden sonra legal planda bir dergi olarak çıkmış ve Kaypakkaya'nın görüşlerini açıktan ifade eden bu yapının kültür sanat alanındaki etkisi neydi? Bu alana nasıl bakıyordu? Nasıl örgütlendi kültürel etkinlikler ya halk geceleri ve önemli oranda bir ozan geleneğinin de olduğunu gözlemliyoruz. Ozanların bu hareketin çevresinde bulunduklarını, etkilendiklerini, ozanların kitle üzerindeki etkileri, bu harekete kattıklarını, bunu bize aktarabilir misiniz?

H.K.: Kültürel çalışmalar dediğim gibi, hemen hemen birçok şehirde vardı. Tiyatro grupları, folklor, işte ozanlar, geceler bunlar vardı. Mesela koro çalışmaları bakımında Aachen Derneği bayağı öndeydi. Çünkü orada çok güçlü ve çok iyi bir koro grubumuz vardı. Yani bayağı profesyonel olarak kaset doldurdular. Tiyatro konusunda dediğim gibi Hamburg herhalde başı çekiyordu. "Biz Halkız Yeniden Doğarız Ölümelerde" oyununu biz Hamburg'da sahneledik ve ATİF in 2. Kongresinde merkezi olarak da sahneledik.

Ozanlar meselesine gelince, benim şöyle bir ilişkim vardı ozanlarla. 1976 sonları veya 1977 başlarından itibaren, Halk Gecelerinde sunuculuğu ben yapıyordum. Ve bu durumda doğal olarak ozanlarla da sıkı bir ilişki halindeydim. Ozanlar denince, Seyfili'nin yeri - Hüseyin Yorulmaz- benim yanımda hep başka olmuştur. ATİF kitlesinin örgütlenmesi ve halk gecelerinde harcanan emek bakımında, Seyfili'yi baş köşeye koyarım. Arkadaş işçi olarak ağır şartlarda çalışır, her kentteki gecelere koşarak gelir ve hiçbir maddi karşılık beklemezdi. Bazen sadece yol parası alırdı. Bunu vurgularken diğer ozanlarımızı kötüleme gibi bir amacım asla yok. Ha bu arada, yeri gelmişken belirteyim, Şah Turna ve Abuzer Karakoç bizim siyasi yapının ozanları değildi. Ayrıca ozan Zamani bile tam olarak bizim ozan değildi. Zamani ile benim çok iyi ilişkilerim olurdu. Her geceye geldiğinde delikanlı ne oldu? Bir iki tane daha genç kazanabildik mi diye sorar ve bana böyle takılırdı. Ne de olsa, ozanlar hangi şehirde kitlesel gücümüzün ne olduğunu biliyorlardı. Zamani de bu durumu en iyi gözlemleyen ozanlardan biriydi. O dönemler zor dönemlerdi. Yapılan Halk Gecelerine ilk yıllarda 100-150 insan katılırsa bunu, büyük bir başarı olarak görüyorduk. İnsanlar Konsolosluk bizleri fişler, ya da başımıza bir iş gelir korkusu ile bizim kültürel çalışmalarımıza karşı mesafeli dururlardı.

Zamani bir Halk Gecesi için gelmişti ve birkaç gün Hamburg da kaldı. Yeğeni vardı, ona gitti. Biz fırsat, bu fırsat Zamani ile Hamburg yakınında Pinneberg denen bir kasabada

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

acaba bir gece düzenleyebilir miyiz diye düşündük. Ve bu fikrimizi ona açıkladık, olur dedi. Bir hafta sonra dediğimiz yerde gece yaptık. Gece öncesi benim hemşerilerimden oluşan bir işçi yurdunu ziyaret ettik ve 7- 8 kişinin katıldığı mini bir konser yaptık. Zamani çalıp söylerken benim hemşerilerimden biri, Namaza durdu ve böylece bizi protesto etmiş oldu. Konser salonuna gittik nerdeyse boştu, 15 kadar insan gelmiş, 20 kadar da bizim Altona derneğinde arkadaşlarımız destek ve güvenlik amacıyla katılmıştı. Zamani salon doluymuş gibi programa uygun çalıp, söyledi. Böyle bir deneyim de yaşamıştık.

Daha sonraki yıllarda, Halk Geceleri daha güçlü ve kalabalık olmuştü.

Örneğin, Ozan Emekçi'nin en kalabalık ilk konseri, Hamburg da yapılmıştı. Bunu da anlatmalıyım ama, bundan önce "Özgürlük Mahkumları" kasetinin hikayesini kısaca özetlemem gerekiyor.

İstanbul'a gidip, gelen bir taraftarımız, ki bu arkadaş aynı zamanda Emekçi'nin akrabasıdır, söz konusu kaseti getirmişti. Dinledik, baktık çok temiz bir kayıttı. Arkadaşlarla aramızda konuştuk ve çoğaltmaya karar verdik. F.Ç. arkadaşla ben, kaseti alıp Alman sol guruplarla birlikte çalışan bir stüdyoya gittik. Onlar da bir parça dinlediler ve basım için kasetin uygun olduğunu söylediler. Tamam dediler ne kadar istiyorsunuz? Ben dedim ki on bin. On bin deyince Faruk da şaşırdı. On bin çok değil mi, kim alır kim dinler bu kadar kaset?

Yok dedim. On bin basalım. Tabii Almanlar da şaşırdı. Bu durumda bizim hazırlık yapmamız gerek, elimizde o kadar boş kaset yok dediler. Ayrıca önceden söyledikleri, kaset başı basım fiyatını da yarı yarıya indirdiler. 1,7 Mark gibi bir fiatta anlaştık. Kaset 10 000 adet basıldı ve Maraş katliamını protesto yürüyüşünde bütün bölgelere ihtiyaçları miktarda dağıtıldı. Böylece Emekçi gelmeden önce, "Özgürlük Mahkumları" türküsü Avrupa'ya çoktan sarıp, sarmalamıştı.

Emekçi'nin geldiği, örgütsel yapı içinde kulaktan kulağa yayılmıştı. Haberi bir başkasına aktaran arkadaş, aman fazla kimse duymasın, diye bir de uyarıda bulunuyordu. Henüz yasal oturum hakkı olmadığı ve güvenlik gerekçesi ile, 7 Şubat 1981 de Hamburg da yaptığımız muhteşem geceye Emekçi'nin çıkacağını bir sır gibi saklıyorduk. 7 Şubat günü için Hamburg da hummalı bir hazırlık yaptık. Tüm kadın ve erkek arkadaşlar deyim yerinde ise geceli gündüzlü koşturduk. 2000 kapasiteli salonu kiraladık. Bu büyük bir riskti ve ilk defa yaptığımız bir ataktı. Gün geldi, kitleler akın akın gelmeye başladılar, salon tika basa doldu. Ancak yaklaşık 300 kadar kitle dışarıda kalmıştı. Salon görevlileri ile, F. arkadaş uzun pazarlıklar sonunda bir kısmının daha salona alınmasını sağladık. Kimi arkadaşlar ise, kaçak yollardan girdiler. Mücadele Gazetesi 54. Sayısında, Emekçi den hiç bahsetmeksizin küçücük bir haber yapmış ve katılımı 3000 olarak vermiş. Üç bin yoktu, ancak 2500'den de aşağı değildi katılım.

Tüm bunlar bize, 15-20 ya da 100- 150 kişilik etkinliklerden, 2500 kişinin katıldığı büyük etkinliklere nasıl bir süreçten geçerek geldiğimizi göstermektedir. Emekçi'nin konseri sadece Hamburg da değil, tüm Avrupa da gerçekleşen ilk muazzam ve kalabalık eylemdi.

Ozanlarla ilişki konusunda, bir de şunu anlatayım. Ünlü Kürt sanatçısı Şivan Perwer belki Almanya da ilk defa bizim Hamburg da düzenlediğimiz bir gecede sahne almıştı. 1977 başları olmalı biz Halk Gecesi yaptık. Bizim Urfalı sorumlu arkadaş, bir ara yanıma geldi ve Bir Kürt sanatçı var, onu da programa koyalım ve bir ara sahneye çağır, dedi. Ben Kürtçe türkü ve şarkılarıyla diye, anons ettim. İsim bilmiyorum. Arkadaş çıktı, seyirciye selam vermeden Kürtçe başladı söylemeye. Doğrusu ilk defa böylesine etkili bir ses dinliyordum. Kürtçe bilmem, ama Kürt müziği dinlerim. Bir, iki, üç okudu, ben son parçayı da okuyup inmesi gerektiğini kulağına fısıldadım. Hiç orali olmadı. Sonunda bizim Urfalı gidip müdahale etti ve böylece arkadaş sahnede indi. Onun Şivan olduğunu sahneden indikten sonra öğrenmiştim. Böyle bir olay da yaşadık. Şivan Perwer'in kendi başına buyruk tavrını Urfalı arkadaşın yüzüne eleştiri olarak getirdi. Biz kitleyi toplamışız, kendisine imkân sunmuşuz, bir teşekkür bile etmiyor diye tepkimi ortaya koydum.

İ.Y.: Anladım. Evet. Başlıklar üzerinden yürümeye çalışalım. ATİF 'in kadınlar faaliyeti. Bu alanında nasıl bir faaliyet yürüttü? Kadınlarla, daha doğrusu ayrı bir örgütlenme modeli benimsendi mi? Ya da bu alana özel eğildi mi? Böyle bir politikası var mıydı? Nasıl yürütüldü? Kadın mücadelesi ATİF için ne anlam ifade ediyordu? Aktarabilir misiniz?

H.K.: Kadınlar konusunda çok geriydik. Yani kadrolar da sempatizanlar da çok geriydik. Feodal düşünceler, feodal ahlak anlayışı, davranış biçimi hakimdi. Hatta öyle bir şey ki mesela o Urfalı arkadaştan bahsettik. Onun döneminde kız arkadaşlara işte etek giymeyin, şöyle davranmayın, böyle davranmayın gibi yasaklar bile konabiliyordu. Halkımızın kültürü, halkımızın gelenek ve görenekleri adına, en pespaye, en gerici birtakım anlayışlar ve uygulamalar oluyordu. ATİF'in de başından itibaren kadın örgütlenmesi diye özel bir politikası yoktu. Kadınlara pozitif ayrımcılık tanıyalım ya da kota ayıralım gibi bir politika yoktu. Elbette hem yerelde hem de merkezi örgütlenmede az da olsa kadın arkadaşlarımız vardı. Ancak var olan kadın arkadaşlar da biz erkekler gibi düşünüyor ve o tarz bir politika yapıyorlardı. Genel durum buydu, bazı daha olumlu istisnai olgular da elbette yok değildi. Örneğin, ATÖF'lü H. arkadaş, bu sorunda genel düzeyin çok ilerisinde bir anlayış ve yaşam tarzına sahipti. Onu bu özelliğinden dolayı her zaman taktir etmişimdir.

Kadın sorunundaki tüm eksik, hata ve olumsuzluklarımıza rağmen, pozitif denebilecek bir özelliğimiz de vardı. En tepedeki arkadaştan, en alt kademedekine kadar hepimiz öğrenmeye açtık. Henüz üzeri karalanmamış birer beyaz kâğıt parçası kadar temiz olmasak da, niyet ve çaba olarak yenilenmeye, öğrenmeye açtık. Örgütsel yapının yönetiminde bulunan bazı arkadaşlarımızın bu alandaki olumlu ve ilerletici tutumları da bizim bu çabamızı besliyor ve destekliyordu. Yine de bu konuda belirleyici pratiğimiz, el yordamıyla kadın sorununun özel bir sorun olduğunu anlamaya, kavramaya çalışmak biçiminde yürüyordu. Örneğin İspanya da düzenlenen gençlik kampında, ATÖF'lü H. arkadaş, kadın arkadaşı ile elele tutuşarak yürüdüğü için, küçük burjuva olarak eleştirilir. Yine Hamburg ve diğer şehirlerde, yönetici kademelerde bulunan pek çok arkadaşımızın birlikte yaşadıkları kadın arkadaşlara karşı, kaba kuvvet kullandıkları, akla hayale gelmez yasaklar koyduğunu duyduk, gördük ve yaşadık. İyi ki, örgütsel yönetim bu konuda genel yapıdan daha iyi ve ileri bir konumdaydı da bahsettiğim biçimde davranan erkek arkadaşlara karşı esaslı yaptırımlar ve

disiplin cezaları veriyordu. Bu bakımdan, diyebilirim ki, yurtdışı tüm zaaflarına rağmen, kadın sorununda yine de, örgütsel genel yapının bir adım önündeydi.

ATİF'in 2. Kongresinde bizim Hamburglu bir kadın arkadaşımız yönetim kuruluna seçildi. F. arkadaş, işçi biriydi. Eşinde ayrılmış ve bir oğluyla birlikte yaşıyordu. Sanırım 76 veya 77 başlarında bizim dağıttığımız bildiri eline geçmiş, bunun üzerine bizleri arayıp bulmuştu. Çok çalışkan, fedakâr bir arkadaştı. Ankaralı, Türk ve sunni bir aileden geliyordu. F. dan bahsetmişken, diğer kadın arkadaşların adını anmamak olmaz. Hamburg da örgütlenmenin daha ilk yıllarında itibaren, Alman arkadaşımız İnga, E., P., G. ve çocuk yaştaki H. mücadeleye katılmışlardı. Sonraki dönemde ise, saflarımıza daha fazla kadın arkadaşlar katılmıştı. F., S., S., E., G., H., Z., H., F., G., S., L., G., ve K. arkadaş bunlardan başlıcalarıydı.

Hamburg da özellikle 1977 yılından itibaren, kadın yoldaşlardan oluşan eğitim komiteleri oluşmuştu. İlk başlarda bir komite varken, bu sayı süreç içinde bazı dönemler üçe kadar çıkmıştı. Benzer bir durumun, Berlin ve daha başka büyük şehirlerde de oluştuğunu söyleyebilirim.

Yetmiş yedi yılının ortalarından itibaren bizde bir olgunlaşma süreci başladı diye düşünüyorum. İşte tüzüktü, program tartışmasıydı, kadın sorunuydu, yok gençlik sorunuydu, yok şu sorundu, bu sorundu. Bunları tartışmaya, anlamaya bu dönemde yoğunlaştık. Yani 1. Konferans öncesi pek çok konuda yoğun bir tartışma sürecine girildi. Kadın sorununda daha ileri bir konuma doğru gelişmeye başlanmıştı. Elbette durum hiçbir zaman istenilen düzeyde değildi. Yine de gözle görülür bir ilerleme sağlanmıştı. Bunun en belirgin göstergelerinden biri Mücadele Gazetesine artık belli kadın yoldaşların da yazı yazmasıydı diyebilirim. Yerel ve merkezi toplantılarda, kadın arkadaşlar daha fazla görünür olmuşlardı. 1. Konferans öncesi durumu böyle tanımlayabiliriz.

İ.Y.: Şimdi böyle konuşmanız üzerine bölgesel dönem dediğiniz yıllar için bir soru sorayım. Soru tam da buraya denk geliyor diye düşünüyorum. Bilindiği gibi, Kaypakkaya adına hareket eden yurtdışında bir örgütlenme, yani bir TKP/ML örgütlenmesi vardı. Bunu açıkça söyleyelim, bir sakıncası yok çünkü bir tarihsel dönemi anlatıyor ve buna vurgu yapıyoruz. Bölgesel dönemde, 1978 de 1. konferansa giderken yurt dışında konferans öncesi tartışmalar hangi çerçevede ele alındı ya da nasıl yürütüldü? Gündem maddeleri olarak belirlenmiş ve yoğun bir şekilde bir tartışma, yürütüldü mü? Yeterli bir tartışma yapılabilir mi? Siz buna tanık oldunuz mu, ya da size yansıyan boyutuyla nasıl aktarabilirsiniz? Ya da kitle örgütleri de dahil çalışmalara siyasal katılımcılık nasıl sağlanıyordu?

H.K.: Tanık olduğum ve bana yansıdığı kadarıyla, bu dönemle ilgili özet bir değerlendirme yapabilirim. 1. Konferans öncesi, tüzük taslağı hazırlanmıştı ve bizlere tartışmamız için sunulmuştu. Üye, aday üye ve ileri sempatizanlar olarak, Tüzük taslağını okuyup, tartıştık. Bizim için, bu adım çok önemliydi. Partiye üye olmanın şartları, izlenecek yol ve yordam kesin kurallara bağlanıyordu. Bu tartışma döneminde çok sayıda, ileri

sempatizan arkadaşın aday üyelik için başvuruda bulunduklarını düşünüyorum. Aday üyeler 6 ay gibi bir denemeye tabi tutuluyorlardı.

Tartışmalar, öyle ulu orta yapılmazdı, illegaliteye büyük bir önem verilirdi. N. arkadaş, bizim Urfalı ve Berlin’de bir iki arkadaşın da katıldığı toplantılara beni de aldılar. Bu buluşmalarda, sosyo ekonomik yapı, 1976 ayrılığı gibi konuları tartıştık. Genel kanımız, 76 ayrılığında merkezi temsil eden arkadaşların önemli ölçüde sağcı bir rotayı temsil ettikleri yönündeydi. Örneğin, Ege ve Kıbrıs sorunu, Aydınlık’ın Sorularına Cevap gibi yazılarda bu arkadaşların Kaypakkaya çizgisinden uzaklaşmış bir konumda olduklarını, kendi adıma ben bu tartışma sürecinde kavramıştım. Gerek iç yayın organında gerekse Mücadele Gazetesinde bu konularda önemli yazılar yayınlanmıştı. 76 ayrılığında merkezi temsil eden arkadaşların, Ege Sorunu üzerine yayınladıkları bir broşür vardı ve orada açık bir biçimde üç dünya teorisi savunuluyordu ve yurtdışı örgütü bunu çok sert bir biçimde eleştirmişti. Özet olarak, 1977 yılı, bizlerin siyasi çehresinin belirginleştiği, geliştiği bir yıl olmuştu. Yıllar sonrasında Mukaddes Erdoğan, İrfan Çelik üzerinde yazdığı 2 ciltlik kitap da yurtdışının özellikle tüzük ve program sorununda çok ciddi çalışmalar yaptığını, bu alanda bir hayli hazırlıklı ve ileri bir konumda olduğunu yazmıştı.

Tartışma konularımız elbette, yurtdışı kaynaklı yazılarla sınırlı değildi, diğer bölgelerden gelen iç yazılar, iç yayın organları da bizlerin eline ulaşıyordu. Bunları ciddi bir biçimde okur ve tartışırdık. Bu dönem de bizim burası için şunu diyebilirim, Kaypakkaya’nın beş temel belgesini amasız, fakatsız savunuyorduk. Yani iki çizgi mücadelesi vs. yoktu. En ileri eleştiriler, birinci konferans sonuçlarında ortaya konan öz eleştiridir. Konferansta kabul gören bu özeleştiriyi bazı yönleriyle, eleştirebiliriz. Ya da özellikle memleketteki arkadaşların bir bölümü benimsememiş olabilirler, ancak her şeye rağmen bence bu özeleştiriyi ileri doğru atılmış bir adımdı.

Yurtdışın da merkezi ve yerel tartışma toplantıları için, son derece elverişli koşullar vardı. İşte Duisburg’da yapılan toplantı ATİF- ATÖF kongreleri ve yapılan kimi toplantılar örgüt taraftarlarının siyasi bilincini ilerletme bakımından büyük bir önem taşıyordu. Yönetici arkadaşlar bu buluşmalarda uzun boylu konuşmalar yapar, biz dinlerdik ve yer yer de bu tartışmalara katılırdık. Kongrelerde, karar tasarıları, tüzük maddeleri tartışılırdı. Dünya ve ülkedeki siyasi gelişmeler masaya yatırılırdı. Ayrıca bu toplantılarda farklı bölgelerdeki arkadaşlar birbirini tanıma fırsatı bulurlardı. Pek çok arkadaş bu toplantılarda tanıdım.

Siyasi tartışmalar bakımından, durumu daha anlaşılır kılmak için, bir iki örnek vermek istiyorum. ATÖF veya ATİF kongreleri Frankfurt da yapılırdı, 500-700 arası katılım olurdu. Çok iyi hatırlıyorum bu Kongrelerden birine, Aydınlık’tan bir grup arkadaş gelmişti. İçlerinde biri çıkıp konuştu. Onun siyasi olarak yetkin biri olduğu anlaşılıyordu. Bizim adımıza ATÖF’lü H. kürsüye çıktı ve çok etkili bir karşılık verdi. Bu kişinin, Cengiz Çandar olduğunu sonradan öğrenmiştim. Bir başka defasında, Atilla Keskin gelmiş ve uzun bir konuşma yapmıştı, ona karşı da yine H. arkadaş çıkıp uzun bir konuşma ile cevap vermişti. Yani tam bir demokrasi uygulanıyordu. Daha da önemlisi, bu tartışmalar bizim siyasi düzeyimizin gelişmesinde muazzam bir rol oynuyordu. Daha fazla okumaya ve kendimizi daha da

yenilemeye teşvik ediyordu. İşte bu siyasi iklim, yönetim kademesi dışında daha “yeni yetme” genç bir kuşağın da oluşmasına büyük bir ivme kazandırıyor. Laf buraya gelmişken, Berlin’de Yavuz dediğimiz Hasan arkadaşı anmadan geçmek olmaz. Onu çok erken yaşta kaybettik. Benim siyasi olarak gelişmemde bu arkadaşın katkısı büyüktür. Berlin’li olması nedeniyle sık sık görüşürdük ve buluşmamızda ondan yeni şeyler öğrenirdim. Çok okuyan, araştıran ve yazan bir arkadaşımızdı. Sanırım Mücadele Gazetesine düzenli olarak yazı yazanlardan biriydi.

İ.Y.: Enternasyonal ilişkiler üzerinden istersen biraz da konuşalım. Örgütsel yapının Enternasyonal alandaki ilişkilerini aktarabilir misin?

H.K.: Şimdi enternasyonal ilişkilerde durumumuz fena değildi, öyle diyeyim. Birçok Alman örgütü ile ilişkilerimiz vardı. Almanya Komünist Partisi- Marksist- Leninist (KPD-ML) ve Komünist Partisi Almanya (KPD) ile ilişkilerimiz vardı. Ayrıca Almanya Marksist- Leninist Parti (MLPD) ile de ilişki içindeydik. 1 Mayıs gösterileri, emperyalist savaş karşıtı gösteriler, Mao Zedung’u anma toplantıları gibi eylemlerde bunlarla ortaklaşa eylemler yaptığımızı biliyorum. Sonraki süreçte, Akıma Karşı (GDS), Batı Berlinli Komünist (WBK) ve Avusturya Komünist Partisi- Marksist- Leninist partisiyle de ilişkiler kuruldu. Bunların dışında, İranlı ve Afganistanlı Öğrenci dernek ve Federasyonları ile sıkı ilişkilerimiz vardı. İranlı (CİS) ve (CİSNU) diye iki ayrı öğrenci Federasyonu vardı ve bunlardan CİS, daha çok Aydınlığa yakındı, diğeri ise bize yakındı. Afganistanlı Öğrenci federasyonu (GUAFS) ise olarak bilinir.

Hamburg da İran ve Afgan öğrenciler çoktu. Bu bakımdan ilişkilerimiz de yoğundu. Aynı öğrenci yurdunda bizim de arkadaşlarımız kalıyordu ve bu nedenle pek çok eylemi ortak örgütlüyorduk. Dahası, öğrenci yurdunun yönetim kurulunda, bu arkadaşlarla bizim arkadaşlar hep ortak hareket ediyorlardı. Alman dostlarımız, yapılacak yürüyüş, miting gibi eylemler için bizim adımıza yasal izin filan alıyorlardı. Kendi matbaalarında bildirilerimizin basılmasına destek oluyor ve daha pek çok alanda bizimle dayanışma içindeydiler. O dönemde ne biz ne de Alman örgütleri “göçmen sorununu” bilince çıkartmış değildik. Biz kendimizi “yabancı işçi”, onlar da bizi, “misafir işçi” olarak görüyorlardı. Genel durum bu merkezdeydi.

İranlı ve Afganlı gruplar dışında, elbette daha farklı uluslardan devrimci ve Marksist örgütlerle, merkezi olarak ilişkiler vardı. O ilişkiler hakkında fazla bir şey söyleyecek değilim. Çünkü bildiklerim çok sınırlı. Zaten o dönemde yurtdışı adına sürdürülen enternasyonal ilişkiler hakkında pek çok yazılı bilgi, örgütsel yapıya sunulmuştu. Bu anlamda, o belgelere bakmak daha doğru olur.

İranlı CİSNU gurubuyla ilişkilerimiz giderek daha da güçlenmişti. Diğer federasyon üç dünya teorisini savunduğu için bizden uzaklaşmıştı. 1977 veya 1978 de bir Halk Gecesi yapacaktık. İranlı arkadaşlar, bir koro hazırlayarak bize destek olmak istediklerini bildirdiler. Koro için Emekçi’nin, On sekiz Mayıs’ı unutmam ve Ali Haydar türküsünü’ nün kasetini bizden aldılar. Bir hafta gibi bir zamanda hazırlanarak geceye katıldılar. Öylesine muhteşem

söylediler ki, kitle ayağa kalkarak onları alkışladı. Salon ayaklanmıştı, duygusal anlar yaşandı, ağlayanlarımız olmuştu. Doğrusu biz onlar kadar güzel söyleyemezdik. Neden? Çünkü hepsi öğrenciydi. Hepsi entelektüeldi. Ve pek çoğu müzik ile ilgiliydi. Koronun çoğunluğu Azeri kökenli olsa da Pers kökenli arkadaşlar da vardı. Ne yazık ki, 1979 İslam devrim öncesi İran' a dönen bu insanlardan bazıları idam edildiler. Bir bacı kardeş de bu idam edilenler içindeydi. Yıllar sonra bunu öğrendiğimde çok üzülmüştüm.

Alman işçi sendikaları, siyasi partiler ve anti-faşist dernekler ve oluşumlarla ilişkilerimiz zayıftı. Her şeyden önce bizim örgütlülüğümüz sendikal temelde ve fabrika merkezli değildi. Ayıca nerdeyse tamamen misafir işçi ve öğrenciler ile sınırlıydı. Her an, memlekete dönme fikrimiz vardı. Yani beden Almanya da kafa ise memlekette idi. Kafa yapımız buydu. Yani tepeden alta kadar herkesin kafası buydu. Onun için de kimse, Almanya'da Alman toplumuna yönelik kalıcı bir çalışma içinde değildi. Elimizde muazzam imkanlara rağmen, bu yönde ciddi adımlar atılmadı. Bundan dolayı kimseyi birey olarak suçlayamayız. Bu tamamen o dönemki siyasi bakışımız ve tercihimizdi.

İ.Y.: Enternasyonal ilişkilere gelmişken tabii bizim tarihimizde, önemli bir nokta da İspanya kampı. 1979 yılında İspanya'da düzenlenen Enternasyonal gençlik kampı. Doğrudan katılıp katılmadığınız önemli değil. Sonuçta bir hiyerarşi içerisindeyiz ve bu faaliyetlerde doğrudan daha geniş bir bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyorum. Buna dayanarak sormak istiyorum. Bunu bize aktarabilir misiniz? Bu gelişme nasıl oldu? Çünkü kampla ilgili sonrasında epeyce tartışmalı bir süreç yaşanıyor. Yani basına bu konuda da yansıyan şeyler var. Bu konuda bize bildiklerinizi aktarabilir misiniz? Orada İspanya'da neler yaşandı? Hatta bir broşür de çıkarılmıştı buna ilişkin.

H.K.: Ya şimdi o konuda çok fazla bilgi sahibi değilim. Çünkü gitmemiştim ben. Sanırsam burada yoktum, Türkiye'ye gitmiştim. Tabi ki, o dönem çıkan broşürü okumuştum. Ayrıca sohbet ve toplantılarda çok şey dinlemiştim. Ama bunların tamamını hatırlamam ve sizlere derli toplu aktarmam çok zor. Bu ön bilgi temelinde bazı şeyler anlatabilirim.

İspanya Gençlik Kampı, Almanya Komünist Partisi/Marksist- Leninist ve İspanya Komünist Partisi inisiyatifinde yapılan ve Enver Hoca taraftarı partilerin katıldığı bir kamp. O dönem özellikle yurtdışı örgütümüz, Arnavutluk'u sosyalizmin kalesi olarak görüyor ve aynı zamanda AEP'nide pek çok temel konuda sert bir biçimde eleştiriyordu. Arnavutluk ile dayanışma afişlemeleri ve merkezi bir yürüyüş de yapmıştık. Bizimkiler bu ikili tavrı oraya katılan örgütlerin gençlerine taşımak, onlarla tartışmak ve AEP'nin körü körüne savunusuna karşı olduklarını göstermek amacıyla kampa katılmak istiyorlar. Organizeyi yapanlar, bu durumda bir hayli rahatsız oluyorlar. Bizimkileri bulundukları alanda tamamen dışlamak istiyorlar, ancak bizimkiler çok kalabalık olduğu için bunu yapamıyorlar. Bizimkiler onların bulunduğu alana yakın bir yere yerleşiyorlar. Yani bir bakıma gücümüze dayanarak oraya yerleşiyoruz. Bizim arkadaşlar, İngilizce, İspanyolca bildiri çıkararak, kamuoyunu bu konuda bilgilendiriyor ve yapılanları protesto ediyorlar. Böylece çok sayıda farklı ülke partilerine TKP/ML'i tanıtıyorlar. Bizim arkadaşlar hemen her gün, önceden belirlenen gündem temelinde toplantılar yapıyor ve tartışıyorlar. Bu durum çevredeki tatil için gelmiş insanların

dikkatini çekiyor ve kendi aralarında, bizimkilerini acaba hangi tarıkata üye olabileceklerini tartışıyorlar. Tabi bu durumda, tarikat başıda bildiğimiz malum arkadaş oluyor! Böyle bir kamp.

Sanırım bu bilgilerle konuyu noktalamam doğru olacak. Çünkü çok fazla detay bilgiye sahip değilim. En iyisi, o dönemde yazılan belgelere dönüp yeniden bakmak olmalı.

İ.Y.: Teşekkür ediyorum. Bir de yayın organların meselesine değinelim. Gerçek gazetesi önemli bir rol oynuyor. Sonra işte Mücadele Gazetecisi yayına başlıyor ve 1978 de 1. Konferanstan sonra ise Partizan Dergisi çıkıyor. Ayrıca, illegal olarak İşçi Köylü Kurtuluşu yayına başlıyor. Burada bölgesel dönemde bir iç yayın organı olarak yurt dışında Komünist'in basıldığını görüyoruz. Bir bütün olarak bu yayın organlarına ilişkin bize neler aktarabilirsin? ATİF'in yayın organı olarak Mücadele'nin çok etkili olduğunu görüyoruz. Gazetenin tirajı ne kadardı? Bu nasıl örgütleniyordu? Mücadele de işlenebilecek temalar ya da diğer yayın organlarında işlenecek temalar üç aşağı beş yukarı nasıl belirleniyordu? Dağıtımı nasıl yapılıyordu? Bunlara ilişkin bize bir fikir verebilir misiniz? Buyurun.

H.K.: Evet şimdi yayınlar konusu önemlidir. Gerçek Gazetesi'nin çıktığı dönemde ben yoktum, gazetenin satışına 75 sonlarına doğru destek oldum. Bunun için fazla bilgi sahibi değilim. Ancak Gerçek Gazetesi de yurtdışı örgütlemesinde önemli bir rol oynamıştır. O dönemde özellikle Almanya da Türk burjuva gazeteleri bile çok sınırlıydı. Örneğin Cumhuriyet ancak haftada bir ya da haftalık olarak geliyordu. En yaygın olanı ise Tercüman gazetesiydi. Şimdi böyle bir dönemde, Gerçek gazetesinin düzenli olarak çıkması çok önemliydi. Tüm demokrat ve sol eğilimli insanlar için bir nevi haber kaynağıydı. Ayrıca çok önemli siyasi değerlendirmeler içeriyordu. Bu dönemde ATÖF yayın organı olarak da Birlik Gazetesi çıkıyor. Bunun üzerinde nedense pek durmuyoruz, oysa son derece önemliydi. Ve Gerçek gazetesinden öncesine dayanıyordu. Çok önemli siyasi analiz yazılarının Birlik'te yayınlandığını görüyoruz. Mesela, Filistin sorunu üzerine çok geniş ve öğretici bir yazı yayınlanmıştı. Buna benzer uzun ve kapsamlı yazılar sanırım daha çok Birlik dergisinde yer buluyordu. Ancak derginin dağıtımı sınırlıydı, bu bakımdan elbette Gerçek ve sonrasında Mücadele gazetesi özel bir öneme sahipti.

Yurtdışın da 1976 ayrılığı öncesi, önemli bir kadro birikimi var. Ve bu arkadaşlar, içinde bulundukları ülke koşullarının sunduğu imkanlardan da yararlanarak, başından itibaren yayın faaliyetlerine yöneliyorlar. Yani hem objektif hem de subjektif koşullar bunun için uygundu. Geniş kitlelere hitap etmek için, önce Gerçek ve sonrasında da Mücadele yayın hayatına başlıyor. Yola böyle çıkılıyor. Yani Aydınlık'tan çıkıp gelen kadrolar pekala bu işi yürütecek durumdalar. Bu birincisi, ikinci olarak işte legal alandasın, Avrupa'dasın. Tepende demokrasi kılıcı sallanmıyor, maddi olanaklara da sahipsin, o zaman neden yayın çıkarmayasın ki? İşte böyle bir durumda, Önce Gerçek, sonrası ATİF in kuruluşuyla birlikte Mücadele yayınlanıyor. Ve 1978'e gelindiğinde bu kez merkezi olarak Partizan dergisi devreye giriyor.

O dönemde, yani 1976 öncesi Gerçek Gazetesinin bir Yazı Kurulu var mıydı, bunu tam olarak cevaplayamam. Ancak Mücadele Gazetesinin geçmişe göre çok daha kurumsal, içerik olarak daha zengin ve geniş bir kitlesel çevreye hitap ettiğini söyleyebilirim. Daha da önemlisi çok doğal olarak, geçmişe göre okuyucudan çok daha fazla yazınsal ve maddi desteğe sahipti. Nerede ve kaç kişiden oluştuğunu bilmesem de özellikle 1977 den itibaren bir Yazı Kurulu'na sahipti diye biliyorum. İçinde kadın yoldaş veya yoldaşların da bulunduğu bu organ, yayınlanacak yazıları hazırlıyor, kendi arasında tartışıyor, sonuca bağlıyor ve yayınlıyordu. Kaldı ki, Derneklerden Haberler sayfası, çok doğal olarak farklı bölge ve şehirlerdeki dernek ve diğer faaliyet haberleri ile doluyordu. Uluslararası ilişkiler, düzenli olarak bu işleri takip eden arkadaşlar tarafından yazılıyordu. Bizim Hamburg'da en az 4 arkadaş, gazeteye haber-yorum tarzı yazılar gönderiyordu. Buna benzer uygulamalar, diğer şehirlerde de vardı.

Bizim Hamburg'da her hafta sonu, Mücadele gazetesi üç sinema önünde satılırdı. O dönem Pazar günleri 3 Sinema salonunda Türk veya Türkçe Film gösterisi yapılırdı. Hemen hiçbir yere gidecek yeri olmayan Türkiyeli insanlar pazar günleri sinemaya koşarlardı. Hangi filmin gösterildiği hiç de önemli değildi. Maksat, biraz eğlenmek ve hasret gidermekti. Dernek lokalimiz bu üç salona çok yakındı, duruma göre 15- 30 arası arkadaş, gazete satışı için dernekte buluşur, sopalarımızı yanımıza alır, görev bölümü yapar ve satışa çıkardık. Gazete satışı öyle her babayigidin yapacağı bir iş değildi. Bu işi düzenli olarak yapan üç arkadaşımız vardı. P., H., ve Abisi K. Uzun bir dönem gazete satışın bu üç arkadaşımız üstlendi. 1980'e doğru bir ara, N. arkadaş da bu ekibe katılmıştı.

Gazete satışı demişken, bunun pratiği üzerine de bazı şeyler söylemeliyim, yani nasıl yapıldığına dair. K. arkadaş, sol eline gazeteyi alır, sağ yumruğunu da havaya kaldırır ve bağırarak, gazetenin ana sayfasındaki konuyu ajite ederdi. Onun bağırarak çektiği ajitasyonu duyan insanlar etrafında toplanırlardı. P. ve H. tam da bu esnada insanlara yanaşır ve gazeteyi satarlardı. Hemen her zaman bu alanda şampiyonluk P. arkadaşına aitti. Bu alanda müthiş yetenekliydi. Onlar satış yaparken, en az beş kişiden oluşan güvenlik gücü arkadaşlar, kalabalığa karışır ve herhangi bir saldırıya karşı hazır beklerlerdi. Kavga anında sıradan vatandaş gibi bekleyen arkadaşlar olaya müdahale ederdiler. Sistem böyle çalışırdı. 1979-1980 yıllarında, gazete satışlarımız yer yer 500 adeti bulmuştu. Bu tüm Almanya da bir rekordu. Tatbiki bu başarının kahramanları bizim üçlü ekibimizdi.

Mücadele Gazetesinin, ne kadar basıldığını tam olarak bilmiyorum. Ancak 1979- 1980 yıllarında 5000 kadar olduğunu sanıyorum. (Görüşme sonrası, Mücadele gazetesinin mutfağında çalışan bir arkadaşına sordum, o rakamın 6500- 7000 civarında olduğunu bildirdi.) Öyle ya da böyle Berlin, Hamburg, Stuttgart, Nürnberg, Augsburg, Köln, Aachen, Dortmund, Duisburg, Darmstadt ve diğer şehirlerle birlikte, Fransa, Avusturya, İngiltere gibi yoğun olduğumuz ülkeleri de dikkate aldığımızda tirajın son dönemlerde 650-7000 civarında olması olasıdır.

Bu bağlamda şunu da belirtmeliyim ki, röportaj yapılan arkadaşların bazı rakamları, tarihleri veya yayın organlarının ismini karıştırmış olduklarını gördüm. Bunu dikkate alarak,

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

verilen bilgileri yazılı kaynaklarla karşılaştırmak yararlı olacaktır. Ne de olsa, genç değiliz, “ihtiyar delikanlılar” olarak bazı şeyleri karıştırmamız kaçınılmazdır. Örneğin 1980 de Kâtip Saltan arkadaşımızın öldürülmesini protesto yürüyüşü ve bazı diğer eylemler hakkında eksik bilgiler verilmiştir.

Bu nedenle, özellikle Kâtip Saltan yürüyüşü ile ilgili durumu kısaca da olsa anlatmam gerekiyor. Yürüyüş, Aachen de yapıldı. Çok kalabalıktı, 7000’den fazla bir katılım vardı. Bunun 6000 kadarı Partizan taraftarıydı. Halkın birliği, 500 kadar bir kitle ile katılmıştı, Kawa, Dev yol ve Halkın kurtuluşu, 150-300 arası kortejler oluşturmuştu. Tüm bunları bizim kortej aracının üzerinde olduğum ve o dönemde yürüyüşün tamamı hakkında bize verilen somut bilgilerden dolayı biliyordum. Zira Partizan adına merkezi konuşmayı ben yapmıştım. Ayrıca örgütsel olarak her kitle eyleminde, kitle katılımını tek tek sayan arkadaşlarımız olurdu. Bunlar bizim kortejleri olduğu gibi, diğer devrimci gurupların kortejlerini de sayarlardı. Bu bakımdan, yurt dışında, kitle eylemleri ile ilgili Mücadele veya başka yayın organlarımızda açıklanan rakamlar doğruyu yansıtmaktadır. Başkaları gibi palavra atılmazdı.

İ.Y.: Evet. Önemli bir bilgi tabii.

H.K.: Ve o yürüyüşte İ. arkadaşımız yani, Arap dediğimiz arkadaş yürüyüşün genel gidişatından sorumluydu. Ali Ertem ise doğrudan güvenlik konusunda sorumluydu. (Ali Ertem Ermeni meselesiyle ilgilenen ve Frankfurt'ta yitirdiğimiz bir arkadaşımız)

İ.Y.: Evet tanıyorum. Ben de görüşüyordum Ali Ertem'le. Soykırımlar sorunu ile ilgiliydi.

H.K.: Aynen öyle. Onunla İ. yürüyüşün genel koordinasında sorumluydu. Ben de merkezi konuşmayı yapmıştım. Çok büyük bir katılımdı. Ve oldukça canlı dinamik bir yürüyüştü. Fransa, Avusturya, İsviçre, İngiltere kitlesel olarak katılmamıştı. Ve buna rağmen, bizim gücümüz 7000 civarındaydı. Hamburg da biz 15 kadar arkadaşla katılmıştık. 500 Km uzaklıktayız ve böyle bir güçle katılıyoruz. Tabi ki, Hamburg da yapılan eylemlere daha kalabalık katılım oluyordu, örneğin 1 Mayıs da 300 ü aşkın bir kitle ile katılmıştık. Benzer durumlar diğer şehirlerde de yaşanıyor ve bu çok tabi bir durumdu. Aachen’e yakın olan, Duisburg, Dortmund, Köln gibi yerlerde elbette katılım çok daha güçlü olmuştu.

Birinci Konferans sonrası, Partizan Dergisinin yayın hayatına başlaması, memlekette ve bizim burada çok olumlu bir yankı yapmıştı. Her şeyden önce, merkezi bir sesimiz olacaktı, diğer sol guruplar karşısında ve kitlelerin huzurunda, bir kimlik kazanmış oluyorduk. Dernek veya kitle kurumu adına, anlatamadığımız şeyleri, bundan böyle Partizan adına rahatça anlatma imkânı doğmuştu. Daha da önemlisi, ideolojik mücadelede yeni bir mevzi kazanmış olmamızdı.

Hamburg ve genel olarak yurt dışında, geçmişe göre siyasi olarak, kendini yetiştiren arkadaş sayısında büyük bir sıçrama yaşanıyor. Her şehirde, Partizan adına kitle önünde konuşabilen, siyasi görüşlerimizi savunabilen arkadaşlar ortaya çıkmıştı. Bizim Hamburg somutunda da böyle bir gelişme yaşanıyor. Hemen her ay en az bir defa Partizan adına

seminerler veriliyor, diğer devrimci guruplarla sık sık tartışma toplantıları yapılıyordu. Bir başka anlatımla, kadrosal yapımız hem genişlemiş hem de giderek olgunlaşıyordu. İşte Partizan böyle bir dönemde yayın hayatına başlamıştı. Toplamda ne kadar dağıtılıyordu bunu bilmiyorum, ancak özel olarak yurt dışında çoğaltılıyor ve dağılıyordu. Yüzlerce, belki de binlerce derginin Türkiye’den posta yoluyla gelmesi çok zordu. Bunun için Frankfurt da basılıyordu.

Mücadele gazetesine yazın alanında, O., İ. ve daha başka arkadaşlar katkı sunarken, Partizan’a yazın alanında katkı sunan arkadaş sayısı çok sınırlıydı. Bu alanda sanırım yükün büyük bölümü, İ.G.’in sırtındaydı. Bu arkadaşımız yazın alanında çok başarılıydı, onun tek başına bir iki gün içinde 10 larca sayfa yazdığını, bir dergiyi farklı isimler adına tek başına kolaylıkla yazabildiğini duymuştum. Böyle bir yeteneğe sahip olduğu söylenirdi.

Yerel alanda, “yeni yetme” arkadaşlar, Partizan adına hemen her alanda söz söyleyebiliyordu. Bu olgu, özellikle Mao üzerine tartışmaların yoğunlaştığı, 1979- 80 yıllarında ortaya çıkmıştı. Hamburg da Mao ve Kürt sorunu üzerine tartışma toplantıları yapıyorduk. Bu tür toplantılar konuşmacı olarak katılan arkadaşların, anlatım yetisini geliştiriyor ve siyasi seviyelerini yükseltiyordu. Karşımıza diğer gruplardan kim çıkarsa, çıksın, kim olduğuna ve konumuna bakmadan tartışabiliyorduk. Yani çok güçlü bir özgüvene sahiptik.

Bu bağlamda, Mao Zedung üzerine, Halkın Kurtuluşu ile yaptığımız bir tartışma toplantısını kısaca anlatayım.

İ.Y.: Evet. Bremen’de. Ve onlar Dersim kökenlidir. Sonradan Erzincan'a geçiyor.

H.K.: Evet evet. Bizim, Hıdır Utan vardı. Bremen'deki arkadaş. Ben oraya düzenli olarak gidip, geliyorum. Hem siyasi eğitim yapıyoruz hem de örgütsel çalışmaları beraber planlıyoruz. Yine bir gün gittiğimde dedi ki, “Halkın Kurtuluşu taraftarlarının burada bir derneği var, oraya gidip, geliyoruz, her gittiğimizde yoğun tartışmalar yapıyoruz. Son gittiğimde daha çok Mao üzerine tartıştık ve bu konuda ortak bir tartışma toplantısı yapma kararına vardık ne diyorsun, bu toplantıya sen konuşmacı olarak katılır mısın? Bu derneğe bizim Dersimli işçiler de katılıyor, kafaları karışık, onları kazanabiliriz.”

Önceden de belirttiğim gibi, Hıdır arkadaş örgütlenme işlerinde bayağı becerikli biri ve arı gibi çalışıyor. Bremen de epeyce bir çevre toplardı. Toplantının günü saati belirlenmiş ve teknik olarak nasıl yürütüleceği konusunda da anlaşmaya varılmış. Bu durumda doğal olarak, geliriz seni yalnız bırakmayız, ya ben, ya da bir başka arkadaş gelir dedim. Hıdır benim gelmemi istedi. Tamam dedim. Toplantı günü kalkıp gittim. Halkın Kurtuluşu adına, Frankfurt da biri gelmişti. Uzaktan tanıdığım merkezi kadrolarından biriydi. Divana Hıdır ve dernek başkanı oturdular. Her birimizin bir saat sunum yapma hakkımız vardı. Uzatmayalım, önce HK dan arkadaş konuştu sonra da ben konuştum. Çok düzeyli, verimli ve centilmence bir tartışma yaptık. Her ikimiz de kendi siyasi çizgimizi ifade edebilecek ve savunacak insanlardık.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Toplantıdan bir iki hafta sonrası yine Hıdır'ın yanına gittiğimde, bizimkini bayağı keyifli bulmuştum. Meğerse, toplantı sonrası, Dersimli işçilerden ikisi Partizan'a katılmışlardı. Hıdır bu hızla kısa bir süre sonra derneği kurmuştu. Bunu, kendi payımı öne çıkartmak için anlatmadım. Tersine, Partizan Dergisinin çıkışıyla birlikte, bizlerin siyasi alanda yakaladığı seviyeyi ve yaptığımız sıçramayı göstermek istedim. Ya da elimizdeki güçlü ideolojik ve siyasi silahı artık iyi kullandığımıza vurgu yapmak istedim. Benzer bir durumu, bir ara gittiğim Belçika'da da yaşadık. Oraya gittiğimde sadece, 3- 5 sempatzanımız vardı. Sadece 3-4 ay kaldım ve bir Mayıs 1979 da iki şehirde toplamda 100 kişi ile, Partizan pankartı açarak yürüdük. Bununla ilgili haber ve resimler, Mücadele gazetesinde yayınlamıştı.

Belçika da ilk defa Partizan adına bildiri çıkarttık, Halk Gecesi yaptık. Cuma günleri, Lieg'de Türkçe Radyo yayını yapıyordu. Yayını yapan, eski bir Aydınlık taraftarı arkadaşı. Ona bizim Ozan Emekçi'nin kasetlerini verdik. Sadece yarım saat süren yayında, hemen her hafta arkadaş Emekçi'den türküler çalardı. Belçika kömür maden işçilerinin çok yoğun olduğu bir ülkedir, Emekçi'nin Maden Ocağı adlı türküsü büyük bir sükse yapmıştı. Tüm bu çabalar Türkiye'de yayın yapan Partizan Dergisi adına olunca, kitlede daha güçlü bir karşılık buluyordu. Bu konuda sonuç olarak şunu demeliyim, Partizan ismi, giderek diğer tüm sıfatlarımızın önüne geçmişti ve hemen herkes bizleri Partizancılar olarak adlandırmıştı. Bundan daha güzel ve etkili bir şey olabilir mi?

İ.Y.: Yaklaşık olarak tam iki buçuk saat oldu, konuşuyoruz. Evet benim hatırlamayıp da sormadığım sizin başlıklar düzeyinde de olsa ek yapmak istediğiniz var mı? Önemli bulduğunuz.

H.K.: Evet epeyce şey konuştuk, şimdi tabii konu konuyu açabilir daha çok şey anlatabiliriz. Ama bence burada noktalasak iyi olur diye düşünüyorum. Çünkü yeni bir şeye başlarsan arkası gelmez.

İ.Y.: Kırmadınız geldiniz. Çok çok teşekkür ediyorum size.

H.K.: Ben de teşekkür ederim her ikinize de. Teşekkür ederiz. Tamam. Emeğine sağlık İlyas son derece önemli bir iş yapmaktasın. Görüşürüz.

14 Ağustos 2025

Hasan Köse

Onur Vakfı Adına

İlyas yer

NOT: Bu yazılı metin, Hasan Köse tarafından, kesinlikle aslına bağlı kalınarak, yeniden gözden geçirilmiş ve düzeltilmiştir. Yapılan eklemeler daha çok, yanlış hatırlanan tarih veya gazete dergi isimleri gibi konularda olmuştur. Ayrıca konu başlığına ve içeriğine bağlı kalınarak bazı ek bilgiler ile anlatım güçlendirilmiştir.

Tarih: 8 Eylül 2025